

Załącznik do Uchwały
Nr LXXII/1508/23
Rady Miasta Bydgoszczy
z dnia 25 października 2023 r.

PROGRAM DZIAŁAŃ NA RZECZ RÓWNEGO TRAKTOWANIA DLA MIASTA BYDGOSZCZY

NA LATA 2023-2028

Spis treści

I.	Wprowadzenie	4
II.	Podstawowe pojęcia i założenia Programu	5
III.	Metodologia pracy nad Programem Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy	10
IV.	Osadzenie Programu w relacji do innych dokumentów strategicznych i mechanizmów zarządzania miastem	15
V.	Diagnoza sytuacji grup narażonych na wykluczenie w Bydgoszczy oraz dotychczasowe działania na rzecz równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji podejmowane przez Miasto	18
V.I.	Obszary naruszeń zasady równego traktowania lub obszary, gdzie występują największe wyzwania powodujące wykluczenie danej grupy społecznej wśród osób mieszkających w Bydgoszczy	19
V.II.	Dotychczasowe działania Miasta Bydgoszczy w zakresie równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji w latach 2018-2022	28
V.III.	Rekomendacje z raportu badawczego <i>Kierunki działań w zakresie polityki równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy w zakresie kierunków działań dotyczących polityki równego traktowania</i>	37
VI.	Struktura celów i działań w Programie	45
VII.	Rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki (mierniki)	57
VIII.	Zarządzanie programem	61
IX.	Monitoring i ewaluacja	61

I. Wprowadzenie

Ochrona praw człowieka oraz zapewnienie bezpieczeństwa i wysokiej jakości życia wszystkim mieszkankom i mieszkańcom stanowi obowiązek władz samorządowych. W strategii rozwoju Bydgoszczy do 2030 roku zapisano, że: „Bydgoszcz to miasto bezpieczne i przyjazne jego mieszkańcom, zapewniające wysoką jakość zamieszkania oraz opieki zdrowotnej i socjalnej (...)”¹. Program Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy wyznacza konkretne cele i działania urzeczywistniające wizję Miasta zapisaną w dokumentach strategicznych.

Polityka równego traktowania powinna być dopasowana do specyfiki danego miasta, konkretnych potrzeb jego mieszkańców i mieszanek oraz opierać się na analizie sytuacji grup zagrożonych dyskryminacją. Z tego względu prace nad Programem Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy poprzedziła diagnoza sytuacji mieszkańców i mieszanek Bydgoszczy należących do grup przesłankowych, wymienionych w tzw. Ustawie o równym traktowaniu². Diagnoza pozwoliła wyznaczyć ogólne kierunki działań, które stały się podstawą założeń niniejszego Programu.

Polityka równego traktowania powinna również czerpać ze sprawdzonych wzorców i korzystać z doświadczeń innych miast polskich i europejskich. Podczas prac nad Programem wzięto pod uwagę najnowsze wytyczne Unii Europejskiej dotyczące kształtowania polityk równościowych w miastach. W tzw. ramie zobowiązań dla Miast Praw Człowieka, dokumencie przygotowanym przez Agencję Praw Podstawowych UE (FRA), „miasto praw człowieka” opisane jest jako miejsce, w którym „lokalne władze, lokalni aktorzy i mieszkańcy współpracują i publicznie deklarują przestrzeganie międzynarodowych standardów praw człowieka i prawnych

---

¹ *Bydgoszcz 2030. Strategia rozwoju*, <http://www.strategia.bydgoszcz.pl/>.

² Dokładniej: Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, Dz. U. z 2020 r. poz. 2156.

zobowiązań. Wszystkie kwestie będące w gestii miasta wdrażane są z uwzględnieniem perspektywy praw człowieka, gwarantując ich realizację na szczeblu lokalnym”³. Zobowiązanie to realizuje także cele zrównoważonego rozwoju ONZ⁴.

W tworzenie Programu zaangażowane było grono ekspertów i ekspertek – Bydgoska Rada ds. Równego Traktowania, przedstawiciele i przedstawicielki organizacji pozarządowych działających na rzecz grup zagrożonych dyskryminacją, jednostek zewnętrznych oraz urzędników i urzędniczek Urzędu Miasta Bydgoszczy oraz jednostek miejskich, którzy czuwali, aby program uwzględniał obecne strategie, programy i polityki miejskie, a także wpisywał się w standardy innych dokumentów programujących rozwój miasta. Zaangażowanie wszystkich tych osób stanowi gwarancję, że niniejszy Program odpowiada na realne potrzeby osób mieszkających w mieście, a także daje szansę na skuteczne wdrażanie jego zapisów i poprawę sytuacji w obszarze równego traktowania i przestrzegania praw człowieka, przy zaangażowaniu różnych aktorów życia miejskiego w Bydgoszczy.

II. Podstawowe pojęcia i założenia Programu

Program Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy opiera się na wartościach wywiedzionych z praw człowieka, czyli praw i wolności przysługujących każdemu człowiekowi. Ich podstawą jest niezbywalna godność osobowa jednostki, która nie może być zależna od żadnej cechy człowieka ani od jego postępowania. Ten fakt implikuje uniwersalność i egalitarność praw i wolności człowieka, ponieważ mogą korzystać z nich wszyscy – bez względu na wiek, płeć, stan zdrowia, orientację psychoseksualną,

---

³ European Union Agency for Fundamental Rights, *Human rights cities in the EU: a framework for reinforcing rights locally*, 2021, <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/human-rights-cities-framework>.

⁴ Patrz: Cele zrównoważonego rozwoju wg Organizacji Narodów Zjednoczonych, <http://www.un.org.pl>.

wyznanie/bezwyznaniowość czy inne cechy. Posiadaczem praw człowieka jest zatem każdy mieszkaniec i mieszkanka Bydgoszczy, jak również każda osoba, która odwiedza miasto.

Prawa człowieka są z definicji prawami powszechnymi o charakterze podstawowym, przynależnymi każdej jednostce w jej kontaktach z władzą. Pojęcie władzy w tym znaczeniu jest rozumiane w szeroki sposób, obejmujący wszelką władzę publiczną, a więc także władze samorządowe oraz instytucje i osoby, które wykonują prace zlecone na ich rzecz lub w ich imieniu. Każdy mieszkaniec i mieszkanka ma prawo oczekiwać, że jego prawa będą realizowane i respektowane. Prawa człowieka wytyczają granice władzy wobec jednostki w demokratycznym społeczeństwie, z jednej strony mają za zadanie chronić jednostkę przed nadużyciami, a z drugiej realizować jej podstawowe prawa, m.in. prawo do życia, bezpieczeństwa, równego traktowania i czystego środowiska.

Biorąc pod uwagę, że prawa człowieka mają jasno określone ramy w prawodawstwie krajowym i międzynarodowym, należy uznać, że polityki publiczne powinny być tworzone w taki sposób, aby te prawa realizować na poziomie lokalnym – samorządowym. Oznacza to, że działania podejmowane w społecznościach lokalnych są podporządkowane ochronie lub realizacji praw człowieka przez władze gminy (miasta), czyli że strategie rozwoju miast oraz cele realizowanych planów, programów i usług powinny być zbieżne ze standardami praw człowieka. Podejście to jest z zasady horyzontalne, czyli oznacza włączenie praw człowieka w całość działań realizowanych przez samorząd na wszystkich ich poziomach. Zakładając, że każdy i każda z nas jest posiadaczem praw, jest to próba wyjścia poza kategorie tożsamościowe: perspektywa realizacji działań publicznych z uwzględnieniem uniwersalnego katalogu praw człowieka oznacza budowanie rzeczywistości włączającej, przy jednoczesnej uważności na konsekwencje społeczno-ekonomiczne wynikające z płci, wieku, sprawności, tożsamości płciowej i orientacji psychoseksualnej, pochodzenia, etniczności i innych.⁵

---

⁵ *Miasta Praw Człowieka. Inspiracje, narzędzia, dobre praktyki*, Stowarzyszenie Arteria, Gdańsk-Gdynia 2022, <https://www.miastaprawczlowieka.org.pl/>.

Wszystkie cele i działania zawarte w niniejszym Programie były tworzone z uwzględnieniem metodologii opartej na uwzględnianiu perspektywy praw człowieka. Temu miał również służyć partycypacyjny i demokratyczny proces pracy nad Programem, który został szczegółowo opisany w kolejnym rozdziale. Jednym z kluczowych dokumentów, który stanowił inspirację dla zapisów Programu, jest tzw. rama zobowiązań dla Miast Praw Człowieka przygotowana przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁶.

Zasady i wartości

Poniżej prezentujemy rozumienie najważniejszych pojęć, wokół których zbudowany jest i do których odnosi się Program Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy – opis kluczowych zasad i wartości, które przyświecają zapisanym w nich działaniom i wyznaczają sposoby postępowania, które mają sprzyjać realizacji celów Programu.

Zasada równości, zwana także **nakazem równego traktowania** i **zakaz dyskryminacji**, jest podstawową zasadą zapisaną w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku. Zgodnie z Konstytucją wszyscy są równi wobec prawa i nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Władze państwowe na mocy ustawy zasadniczej zobowiązane są do poszanowania godności każdego człowieka bez względu na jego status i cechy osobiste oraz do kształtowania regulacji prawnych w sposób zapewniający równe traktowanie.

Równe traktowanie oraz niedyskryminacja są podstawowymi zasadami praw człowieka. **Dyskryminacja** zgodnie z definicją podawaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich to „sytuacja, w której człowiek ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne,

---

⁶ *Human rights cities in the EU...*, tamże.

narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, jest traktowany mniej korzystnie niż byłby traktowany inny człowiek w porównywalnej sytuacji”⁷. Dyskryminacja oznacza zatem nierówne traktowanie ze względu na cechę osobistą, a nie zachowanie. Cecha osobista jest powiązana z tożsamością danej osoby, która stanowi o jej przynależności do określonej grupy społecznej. Sam fakt przynależności do określonej grupy społecznej decyduje więc w tej sytuacji o stosunku do danej osoby. Gdy dana grupa jest w społeczeństwie postrzegana negatywnie, pojawiają się wobec niej stereotypowe przekonania, uprzedzenia, a wreszcie dyskryminujące zachowania.

Na gruncie nauk społecznych kategorię dyskryminacji wiąże się również z władzą – to grupy mniejszościowe są narażone na dyskryminację, a nie grupy dominujące. Grupy dominujące mają z definicji większy wpływ na kształtowanie prawa, porządku społecznego i opinii społecznej, a więc także kształtowanie sposobów reakcji na dyskryminację. Co do zasady, przedstawiciel/przedstawicielka grupy dominującej również może paść ofiarą dyskryminacji, jednak wsparcie społeczne i prawne, na które może liczyć w takiej sytuacji, jest daleko większe i nieporównywalne niż to, na które może liczyć przedstawiciel/przedstawicielka grupy mniejszościowej. Społeczeństwo polskie należy do najbardziej jednorodnych pod względem tożsamościowym w Europie – etnicznie, narodowo, religijnie, a więc tym bardziej w kształtowaniu polityk publicznych należy zwracać uwagę na sytuację mniejszości, których doświadczenie może być pomijane w dyskursie publicznym i nieuwzględniane w rutynowym podejściu do świadczenia usług publicznych czy projektowania rozwiązań na rzecz mieszkańców i mieszkanek w środowisku miejskim⁸.

---

⁷ Rzecznik Praw Obywatelskich, *Czym jest dyskryminacja*,.: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/czym-jest-dyskryminacja> (dostęp: 29.11.2022 r.).

⁸ Więcej informacji w publikacji Rzecznika Praw Obywatelskich *Ochrona przed dyskryminacją w Polsce. Stan prawny i świadomość społeczna*, 2020, <https://www.rpo.gov.pl/pl/kategoria-prawna-i-organizacyjna/zasada-r%C3%B3wnego-traktowania-raporty-rpo-prawo-i-praktyka> (dostęp 22.11. 2022 r.) oraz na stronie Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, <https://www.gov.pl/web/rownetraktowanie/rowne-traktowanie2> (dostęp 29.11.2022 r.)

Fundamentem dla niniejszego Programu jest perspektywa poszanowania różnorodności i przestrzegania praw człowieka, nierozdzielnie związana z poszanowaniem godności każdej osoby i uniwersum wartości demokratycznych. Jej uzupełnienie stanowi katalog wartości, na których budowana jest wspólnota mieszkańców i mieszkanek Bydgoszczy. Są to:

- otwartość na drugiego człowieka,
- wzajemny szacunek,
- solidarność,
- uważność i wrażliwość na potrzeby wszystkich członków i członkiń wspólnoty miejskiej, także tych którzy występują z pozycji mniejszościowych lub mają trudność w artykułowaniu swoich potrzeb,
- odpowiedzialność za lokalną wspólnotę i zaangażowanie na rzecz dobra wspólnego,
- współpraca i partnerstwo.

Całość Programu spaja ponadto perspektywa włączania (inkluzji), rozumiana jako podejmowanie działań, dzięki którym każda osoba może poczuć się pełnoprawnym mieszkańcem lub mieszkanką miasta. Celem w tym ujęciu jest nie tylko niewykluczanie nikogo, ale aktywne dbanie o równe szanse w dostępie do miejskich zasobów i usług.

III. Metodologia pracy nad Programem Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy

Prace nad Programem zostały zainicjowane 30 sierpnia 2022 r. podczas uroczystego spotkania Zespołu ds. przygotowania programu działań na rzecz równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy. W skład Zespołu weszły osoby reprezentujące Bydgoską Radę ds. Równego Traktowania, przedstawiciele i przedstawicielki organizacji pozarządowych, jednostek zewnętrznych oraz urzędnicy i urzędniczki UMB. Poniżej znajduje się lista osób zaangażowanych w prace nad Programem.

TAB. 1: CZŁONKOWIE I CZŁONKINIE ZESPOŁU DS. PRZYGOTOWANIA PROGRAMU DZIAŁAŃ NA RZECZ RÓWNEGO TRAKTOWANIA DLA MIASTA BYDGOSZCZY

Imię i nazwisko	Reprezentowany podmiot
ANHALT JACEK	Straż Miejska, Bydgoska Rada ds. Równego Traktowania (BRRT)
APTOWICZ DAMIAN	Zespół Prawny, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
BADOWSKI KRZYSZTOF	Pomorsko-Kujawski Klub Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Łuczniczka”, BRRT
BAŃKOWSKA AGNIESZKA	Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta Bydgoszczy (UMB), BRRT, koordynatorka ds. dostępności
BAR SŁAWOMIR	Bazylika Mniejsza pw. Św. Wincentego a Paulo
BOSMAN-KRZYŻANOWSKI TADEUSZ	Fundacja pod imieniem Bosmana, BRRT
BUSCHMANN MAGDALENA	Wydział Edukacji i Sportu UMB

CICHAŃSKI RADOŚLAW	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, BRRT
CICHORACKI MICHAŁ	Wyższa Szkoła Gospodarki, BRRT
CZARNECKI SŁAWOMIR	Centrum Nauki i Kultury Młyny Rothera
CZERSKA-THOMAS JOANNA	Rada Miasta Bydgoszczy, BRRT
DĘBIŃSKA RENATA	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
DOMAGAŁA BARBARA	Bydgoski Ośrodek Rehabilitacji, Terapii Uzależnień i Profilaktyki „BORPA”
GAŁĘSKA MARIA	Bydgoska Rada Seniorów, BRRT
GLAZA DOROTA	Biuro Aktywności Społecznej UMB, BRRT
HILLER-SZALA MONIKA	Biuro Komunikacji Społecznej UMB
JANKOWSKI KRZYSZTOF	Bydgoski Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych, BRRT
KILAN MONIKA	Wydział Zintegrowanego Rozwoju i Środowiska UMB
KOBUS BEATA	Rada Działalności Pożytku Publicznego Miasta Bydgoszczy
KOŁODZIEJ KOSMA	Fundacja Kulturotwórcza „Grupa w Działaniu”, BRRT
LAKNER DANIEL	Okręgowa Rada Adwokacka, BRRT
ŁOSIŃSKI FELIKS	Stowarzyszenie Stan Równości, BRRT
MACKIEWICZ ANNA	Rada Miasta Bydgoszczy, BRRT
MARKIEWICZ BARBARA	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1

MATOWSKA MARZENA	Miejskie Centrum Kultury
NOWAKOWSKI PRZEMYSŁAW	Projekt „Szkola Otwarta i Tolerancyjna”
ORZECHOWSKI MICHAŁ	Fundacja „Kultura w Zatoce”, BRRT
PIELIŃSKA JOANNA	Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, BRRT
POGORZAŁY ROKSANA	Młodzieżowa Rada Miasta Bydgoszczy, BRRT
PTASZYŃSKA JAGODA	Miejskie Centrum Kultury
ROMMEL ALEKSANDRA	Okręgowa Izba Radców Prawnych, BRRT
SOBIERAJ PATRYK	Politechnika Bydgoska, BRRT
ŚLAZYK ROMAN	Centrum Chrześcijańskie „KANAAAN” Kościół Lokalny Misja „BETEZDA”
WASZKIEWICZ IWONA	Zastępczyni Prezydenta Miasta Bydgoszczy
WIELEWSKI WALDEMAR	Centrum Chrześcijańskie „KANAAAN” Kościół Lokalny Misja „BETEZDA”
WIEWIÓRA ELŻBIETA	Sekretarz Miasta
WIŁNICKI SZYMON	Rada Miasta Bydgoszczy, BRRT
WŁODARCZYK MICHAŁ	Centrum Chrześcijańskie „Nowa Fala” ICF Bydgoszcz
WOHLFEIL RAFAŁ, RADASZEWSKI PRZEMYSŁAW	Komenda Miejska Policji, BRRT
WRÓBLEWSKA-ZAWADZKA ANNA	Fundacja Feminoteka, BRRT
WYCIECHOWSKI PRZEMYSŁAW	Fundacja Emic, BRRT

WYŻLIC-CZERWIŃSKA GRAŻYNA	Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne, BRRT
ZATAJ-ROSS JOANNA	Biuro Promocji i Współpracy z Zagranicą UMB, BRRT
ZAPĘDOWSKA JOLANTA	Wydział Zintegrowanego Rozwoju i Środowiska UMB
ZWIERZCHOWSKA KATARZYNA	Fundacja Dum Spiro Spero, BRRT

Podczas pierwszego spotkania pracowano nad ogólnymi założeniami Programu. Zespół zapoznał się z aktualną wiedzą na temat budowania polityk równościowych i przeciwdziałania dyskryminacji. Szczególną uwagę poświęcono systemowym działaniom na rzecz równego traktowania ujętym w europejskiej ramie miast praw człowieka. Odbyła się dyskusja na temat wniosków z raportu badawczego *Kierunki działań w zakresie polityki równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy*.

W wyniku dyskusji przyjęto stanowisko, że polityka równego traktowania powinna stać się jednym z horyzontalnych priorytetów polityki miasta, tak aby nie były to działania doraźne, a systemowa odpowiedź na potrzeby mieszkańców i mieszkank miasta, w szczególności w zakresie wyrównywania szans dla grup, które do tej pory nie były objęte wsparciem. Program nie powinien dublować działań już prowadzonych przez Miasto i ujętych w innych programach, a systemowe działania w zakresie równego traktowania nie powinny pokrywać się z działaniami z innych zakresów, w tym w szczególności z zakresu pomocy społecznej.

Konieczne zatem stało się dokonanie analizy 58 kierunków działań określonych w raporcie badawczym i wyodrębnienie z nich tych, które wpisują się wprost w ramy równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji oraz stanowią odpowiedź na potrzeby, na które Miasto nie odpowiadało do tej pory systemowo. Wszystkie kierunki działań będące punktem wyjścia prac zaprezentowane zostały w rozdziale V.

Drugim etapem było przygotowanie narzędzia badawczego, za pomocą którego eksperci i ekspertki wyodrębnili kierunki spełniające przyjęte założenia, a następnie dokonali ich priorytetyzacji. Na tej podstawie wyłoniono 16 kierunków działań. Trzecim etapem była praca metodą warsztatową, w wyniku której uzgodniono ostateczną listę priorytetów oraz proponowane działania, które miałyby znaleźć się w Programie. Na tej podstawie przygotowano pierwszą wersję struktury celów i działań Programu wraz ze wskaźnikami/miernikami rezultatów.

Kolejnym etapem prac była wizyta studyjna w Gdańsku mająca na celu zapoznanie się z rozwiązaniami w zakresie polityki równościowej realizowanymi przez Urząd Miejski w Gdańsku. Wizyta studyjna odbyła się 4 października 2022 i uczestniczyło w niej 30 osób z Zespołu. W jej trakcie zapoznano się m.in. z działaniami równościowymi wdrażanymi w ramach Modelu na rzecz Równego Traktowania oraz z działalnością Gdańskiego Centrum Równego Traktowania finansowanego ze środków UMG.

Na kolejnym spotkaniu podsumowano doświadczenia z wizyty studyjnej i uwzględniając wnioski Zespołu, zmodyfikowano strukturę celów i działań Programu. Następnie odbył się cykl konsultacji wewnątrz UMB i po uwzględnieniu poprawek przedłożono strukturę celów i działań Programu do kolejnych konsultacji wewnątrz UMB. Dalej poprawiona struktura celów i działań wraz ze wskaźnikami/miernikami rezultatów została przedłożona Zespołowi do ostatecznej akceptacji. Uwzględniono większość uwag co do struktury, nazewnictwa oraz zakresu konsultowanego dokumentu. Uwagi, których nie uwzględniono, modyfikowały działania w sposób wykraczający poza ogólne założenia Programu.

IV. Osadzenie Programu w relacji do innych dokumentów strategicznych i mechanizmów zarządzania miastem

Ogólne ramy dla polityki równego traktowania wyznaczają zapisy Konstytucji RP, a także ustawy i umowy międzynarodowe, w tym traktaty i strategie obowiązujące Polskę jako państwo członkowskie UE. Wszelkie działania na rzecz wdrażania polityki powinny być z nimi zgodne i spójne. Najważniejsze dokumenty, które stanowią dla nas punkt odniesienia w tej dziedzinie to:

- Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030, przyjęty w drodze uchwały Rady Ministrów w dniu 24 maja 2022 r. i ogłoszony w Monitorze Polskim z dnia 5 lipca 2022 r. (pod pozycją 640);
- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych;
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania;
- Dyrektywa Rady Unii Europejskiej z dnia 29 czerwca 2000 r. o zakazie dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe i etniczne;
- Deklaracja w sprawie eliminacji wszelkich form nietolerancji i dyskryminacji opartych na religii lub przekonaniach, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 25 listopada 1981 r.;
- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej ogłoszona w Strasburgu przez Parlament Europejski, Radę Europejską i Komisję Europejską w dniu 12 grudnia 2007 r.;
- Konwencja Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r., wraz z protokołami zmieniającymi;

- Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z dnia 11 maja 2011 r.;
- Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r.;
- Konwencja ONZ w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z dnia 18 grudnia 1979 r. oraz Deklaracja Pekińska i Platforma Działań z 1995 r.;
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ z dnia 16 grudnia 1966 r.;
- Międzynarodowy Pakt Praw Społecznych, Gospodarczych i Kulturalnych ONZ z dnia 16 grudnia 1966 r.;
- Unia równości: strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030 (strategia Komisji Europejskiej);
- Unia równości: strategia na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020-2025 (strategia Komisji Europejskiej);
- Unia równości: strategia na rzecz równości osób LGBTIQ na lata 2020-2025 (strategia Komisji Europejskiej);
- Unia równości: unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020-2025 (strategia Komisji Europejskiej),
- Strategia UE w zakresie praw ofiar (2020-2025);
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, Monitor Polski poz. 218 Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r.

Niniejszy Program bazuje na raporcie badawczym *Kierunki działań w zakresie polityki równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy*⁹, który szczegółowo poddaje analizie dwa najważniejsze dokumenty strategiczne i wywodzi z nich proponowane kierunki działań w zakresie równego traktowania. Bydgoszcz obok Torunia zajmuje naczelne miejsce w dokumencie *Strategia przyspieszenie 2030 plus województwa kujawsko-pomorskiego*. Zgodnie z zawartymi tam opisami powinna być modelowym przykładem rozwiązań

---

⁹ Dr M. Abramowicz, dr A. Strzałkowska, *Kierunki działań w zakresie polityki równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy*, www.bydgoszcz.pl/fileadmin/@bcopw/BRRT/Diagnoza_w_zakresie_rownego_traktowania.pdf.

promujących równość dla całego województwa. W Bydgoszczy kształtowanie polityk miejskich odbywa się na bazie dokumentu strategicznego *Bydgoszcz 2030. Strategia rozwoju*. Wizję miasta zapisano w nim następująco: „Bydgoszcz w 2030 roku będzie miastem, w którym każda mieszkanka i każdy mieszkaniec znajdzie odpowiednie warunki rozwoju, to miasto zapewniające bydgoszczankom i bydgoszczanom najlepsze rozwiązania na każdym etapie życia – dobre miejsce do życia.” W uszczegółowieniu wizji wyjaśniono, że sformułowanie „mieszkanki i mieszkańcy” oznacza „stosowanie przy realizacji strategii zasady równości wszystkich obywateli, niezależnie od wieku, płci, niepełnosprawności, pochodzenia, religii, światopoglądu czy orientacji seksualnej”. Jest to bardzo jasne wyznaczenie kierunku rozwoju społecznego miasta w zakresie równości.

Bydgoszcz, co również zapisano w wizji rozwoju, chce być miastem otwartym na różnorodność, w którym będą żyli ludzie otwarci na innych i ciekawi świata. Ma ambicję bycia ośrodkiem ponadlokalnym i metropolitalnym wyznaczającym trendy i standardy, tętniącym życiem miastem akademickim, miastem budowanym w oparciu o kapitał ludzki i społeczny jego mieszkańców i mieszkanek, ale także miastem połączonym mocnymi sieciami współpracy z Europą i światem. Taka wizja wyznacza odpowiednie wartości, cele i kierunki działań, wśród których jednym z filarów jest sprawiedliwość społeczna, odpowiedzialność i troska o dobrostan wszystkich mieszkańców i mieszkanek, co przekłada się na tworzenie przestrzeni społecznej, w której obowiązuje zasada równego traktowania, niedyskryminacji i poszanowania praw człowieka.

Opracowanie Programu Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy wynika wprost z zapisu w strategii rozwoju Bydgoszczy do 2030 roku. W obszarze II. *Aktywni, otwarci i kompetentni obywatele* w celu 2. *Otwarcia i zaangażowani mieszkańcy* została zapisana propozycja programu wdrożeniowego pn. Bydgoski Program Działań na rzecz Równego Traktowania. Cel drugi obejmuje dwa cele szczegółowe: *Silne i aktywne organizacje społeczne oraz Otwartość społeczności bydgoskiej na osoby z różnych kręgów kulturowych i społecznych*.

V. Diagnoza sytuacji grup narażonych na wykluczenie w Bydgoszczy oraz dotychczasowe działania na rzecz równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji podejmowane przez Miasto

Program Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy powstał w ścisłym oparciu o wnioski z raportu badawczego *Kierunki działań w zakresie polityki równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy*, zrealizowanego w 2021 r. przez dr Annę Strzałkowską i dr Martę Abramowicz. Raport badawczy podsumowywał pierwszy etap tworzenia polityki równego traktowania w Bydgoszczy i obejmował analizę dokumentów strategicznych oraz prezentował wnioski z badania jakościowego diagnozującego potrzeby i problemy grup narażonych na wykluczenie i dyskryminację w Bydgoszczy, w tym zidentyfikowane obszary potencjalnych naruszeń zasady równego traktowania na przestrzeni ostatnich trzech lat oraz wyznaczone rekomendacje ogólnych kierunków działań w zakresie polityki równego traktowania.

Prace nad raportem prowadzono w oparciu o następujące przesłanki dyskryminacji zgodne z katalogiem cech prawnie chronionych wymienionych w Kodeksie Pracy oraz Ustawie o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania z dnia 3 grudnia 2010 roku:

- płeć;
- rasa, pochodzenie etniczne, narodowość;
- religia, wyznanie, światopogląd;
- stan zdrowia, niepełnosprawność;
- wiek;

- orientacja seksualna i tożsamość płciowa.

Poniżej przedstawiamy wyciąg najważniejszych wniosków z przeprowadzonego badania, którego pełna wersja znajduje się w raporcie badawczym¹⁰. Jednocześnie należy podkreślić, że nie wszystkie zdiagnozowane w badaniu obszary mogą podlegać interwencji Miasta. W diagnozie w zakresie równego traktowania zawarte zostały zagadnienia i obszary, które są domeną polityki na szczeblu ogólnopolskim i na które samorząd lokalny nie ma wpływu.

V.I. Obszary naruszeń zasady równego traktowania lub obszary, gdzie występują największe wyzwania powodujące wykluczenie danej grupy społecznej wśród osób mieszkających w Bydgoszcy

Zdiagnozowane obszary, gdzie występują naruszenia zasady równego traktowania oraz największe wyzwania powodujące wykluczenie ze względu na płeć:

- Nierówności zarobkowe związane z tym, że kobiety na tych samych stanowiskach mające ten sam zakres obowiązków wciąż zarabiają mniej niż mężczyźni.
- Wymierzona w kobiety i dzieci przemoc domowa, której sprawcami są mężczyźni i jej szczególny wzrost w trakcie pandemii.
- Brak dostępu do usług w zakresie zdrowia reprodukcyjnego i seksualnego w sposób wolny od dyskryminacji, przymusu i przemocy – obecny brak dostępu do procedur medycznych związanych z przerywaniem ciąży przy jednoczesnej eliminacji z placówek oświatowych treści edukacji seksualnej naraża życie i zdrowie kobiet.

---

¹⁰ Dr M. Abramowicz, dr A. Strzałkowska, Kierunki działań w zakresie polityki równego traktowania dla Miasta Bydgoszcy, www.bydgoszcz.pl/fileadmin/@bcopw/BRRT/Diagnoza_w_zakresie_rownego_traktowania.pdf.

- Przemoc seksualna wymierzona w szczególności w kobiety i dziewczynki – sprawcom sprzyjają stereotypy i uprzedzenia, kultura milczenia i brak edukacji seksualnej, w związku z tym pozostają oni bezkarni.
- System edukacji utrwalający negatywne postawy wobec kobiet – ze szkół usuwane są wszelkie elementy edukacji antydyskryminacyjnej, a tradycyjne przekonania dotyczące płci są utrwalane przez stereotypy i uprzedzenia obecne w postawach nauczycieli i nauczycielek, w podręcznikach i w programie szkolnym.
- Świadomość społeczna – istniejące w kulturze tradycyjnej przekonania dotyczące ról kobiet i mężczyzn uniemożliwiają obu płciom zaangażowanie się w poszczególne sfery życia społecznego. Kobiety mają ograniczone możliwości funkcjonowania na równi z mężczyznami w sferze publicznej i zawodowej, a mężczyźni utrudnione podjęcie obowiązków partnerskich i rodzicielskich.
- Brak postaci kobiecych w przestrzeni i pamięci historyczno-kulturowej – nieistnienie w świadomości społecznej dokonań kobiet. Brak jest ich w nazwach ulic, w pamięci o najśłynniejszych postaciach w historii miasta, niewidoczny jest ich wkład w wydarzenia historyczne, kulturę. Wizerunek kobiet jest kształtowany w oparciu o tradycyjne przekonania – jako „piastunki ogniska domowego”.
- Okazywanie lekceważenia kobietom w sferze publicznej poprzez poniżanie i obrażanie kobiet, które to akty spotykają się z przyzwoleniem społecznym. Kobiety w sferze publicznej muszą pokonywać dodatkowe przeszkody związane z okazywaniem im braku szacunku oraz zawstydzaniem ich.

Zdiagnozowane obszary, gdzie występują naruszenia zasady równego traktowania oraz największe wyzwania powodujące **wykluczenie ze względu na rasę, pochodzenie etniczne i narodowość:**

- Doświadczanie przemocy w życiu codziennym – z uwagi na mniejszą sprawność językową i postrzegany niższy status społeczny kobiety migrantki są narażone na wykorzystywanie seksualne, a mężczyźni migranci na przemoc fizyczną, której pretekstem staje się inny język lub inny kolor skóry.
- Gorsze traktowanie przez pracodawców – z powodu mniejszej sprawności komunikacyjnej, braku znajomości polskiego prawa i mniejszych możliwości ochrony siebie migranci są narażeni na różnego rodzaju wykorzystywanie i oszustwa związane z zatrudnianiem na czarno, nieprzestrzeganiem warunków umowy, niepłaceniem wynagrodzenia itp.
- Dyskryminacja w dostępie do usług, w tym szczególnie w wynajmie mieszkań – cudzoziemcy doświadczają odmów najmu mieszkań, proponuje się im zawyżone stawki, nie jest im zwracana kaucja. Migranci i migrantki doświadczają odmowy dostępu do usług lub gorszego traktowania w sklepach czy restauracjach.
- Utrudniony dostęp do opieki medycznej – z uwagi na brak znajomości języka polskiego przez cudzoziemców i brak znajomości języków obcych przez personel medyczny każdego szczebla, migranci i migrantki mają utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej począwszy od wyboru ubezpieczenia medycznego, poprzez rejestrację na wizyty lekarskie, odbycie konsultacji medycznych aż po realizację zaleceń lekarskich.
- Świadomość społeczna – istniejące w społeczeństwie stereotypy i uprzedzenia tworzą dystans społeczny wobec osób o innym kolorze skóry, pochodzeniu etnicznym czy narodowości. Osoby te bywają niechętnie widziane jako sąsiedzi, pracownicy czy nowi członkowie rodzin.

- Utrudniona legalizacja pobytu – cudzoziemcy spoza UE doświadczają przedłużających się postępowań w sprawach legalizacji pobytu i braku dostępu do informacji. Całkowita zależność od decyzji urzędników sprawia, że migranci i migrantki żyją w niepewnej i stresującej sytuacji grożącej utratą pracy, środków do życia, mieszkania, a nawet deportacją.
- Utrudnienia w załatwianiu pozostałych spraw bytowych (leżących w gestii Urzędu Miasta i instytucji miejskich) – trudności komunikacyjne (nieznajomość języka obcego przez urzędników), ograniczona liczba urzędów i godzin ich otwarcia, utrudniony dostęp do informacji i brak znajomości procedur, a także kontekstu kulturowego, sprawiają, że migrantom i migrantkom trudno jest załatwić podstawowe sprawy bytowe (np. meldunek, prawo jazdy).
- Mniejsze możliwości ochrony prawnej i samorzecznictwa – migranci m.in. z powodów finansowych mają mniejsze możliwości korzystania z pomocy prawnej, a z uwagi na skomplikowane ramy prawne i proceduralne funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce w praktyce założenie i prowadzenie organizacji pozarządowej przez migrantów jest niemożliwe bez wykwalifikowanej pomocy zewnętrznej.
- Trudności w odnalezieniu się w nowym miejscu pobytu – obcość nowego miejsca pobytu jakim jest Bydgoszcz dodatkowo wzmacniana jest przez trudności komunikacyjne (brak znajomości języków obcych przez mieszkańców i mieszkanki, brak informacji w językach obcych itd.), a także na brak działań ułatwiających integrację migrantów między sobą.
- Utrudniony dostęp do kultury – niewielka ilość wydarzeń jest tłumaczona na języki obce.

Zdiagnozowane obszary, gdzie występują naruszenia zasady równego traktowania oraz największe wyzwania powodujące **wykluczenie ze względu na religię, wyznanie, światopogląd:**

- Organizacja lekcji religii przez szkoły i przedszkola – nie zawsze lekcje religii są umieszczone w planie lekcji na początku lub na końcu dnia, pobieranie przez niektóre jednostki oświadczeń niezgodnych z zapisami właściwego rozporządzenia.
- Niektóre osoby zwracają uwagę na brak neutralności religijnej, poprzez m.in. wiszące w przestrzeniach publicznych krzyże, dobór gości honorowych.
- Sytuacja społeczna dzieci bezwyznaniowych lub z mniejszości religijnych – zdarza się, że bezwyznaniowość przedstawiana jest w negatywnym świetle jako „grzech” lub „odstępstwo”.
- Świadomość społeczna – istnienie w świadomości społecznej stereotypów i uprzedzeń w stosunku do osób bezwyznaniowych lub religii mniejszościowych, przekonanie części osób należących do grupy dominującej (rzymskokatolickiej), że równe traktowanie osób bezwyznaniowych zagraża ich religii i w związku z tym subiektywne poczucie zagrożenia i opór związany z dostrzeżeniem potrzeb i problemów osób bezwyznaniowych.
- Brak faktycznego rozdziału Kościoła/religii od państwa – wpływ części hierarchów Kościoła rzymskokatolickiego na kształtowanie prawodawstwa i praktyk życia codziennego wymierzonych m.in. w osoby bezwyznaniowe, kobiety, osoby LGBT+.

Zdiagnozowane obszary, gdzie występują naruszenia zasady równego traktowania oraz największe wyzwania powodujące **wykluczenie ze względu na stan zdrowia, niepełnosprawność:**

- Trudności w skorzystaniu z systemu wsparcia – z uwagi na obciążenie biurokracją i niejasne procedury, im większy stopień niepełnosprawności osoby zależnej, tym mniejsza mobilność opiekunów, a więc mniejsze zasoby, aby móc skorzystać z systemu wsparcia.
- Systemowe ograniczenia w możliwości podjęcia pracy przez opiekuna osoby z niepełnosprawnością – opiekunowie członków rodziny nie mogą wykonywać żadnej pracy, jeśli pobierają któreś ze świadczeń opiekuńczych.
- Ograniczona dostępność przestrzeni miejskiej dla osób z niepełnosprawnością ruchową – budynki instytucji miejskich, infrastruktura miejska, placówki opieki zdrowotnej i komunikacja są niedostatecznie dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Ograniczona dostępność rehabilitacji i zajęć sportowych – występują trudności w skorzystaniu z zajęć sportowych i rehabilitacyjnych, dla dzieci i osób dorosłych z niepełnosprawnościami.
- Ograniczona dostępność oferty kulturalnej – niewielka ilość filmów z audiodeskrypcją i wydarzeń tłumaczonych na polski język migowy.
- Niewielka dostępność miejsc opieki wytchnieniowej – opiekunowie osób z niepełnosprawnością nie mają dostatecznego wsparcia, co uniemożliwia im załatwienie najprostszych spraw codziennych, a także odpoczynek.
- Świadomość społeczna – mała otwartość na osoby z niepełnosprawnościami, stereotypy i uprzedzenia utrudniające kontakt.
- Trudne porody w szpitalach – z uwagi na wykluczenie dostępu do przerywania ciąży w przypadku ciężkiego uszkodzenia płodu, kobiety muszą urodzić dzieci z zaawansowaną niepełnosprawnością, martwe lub nie mające szans na przeżycie. W trakcie

pobytu w szpitalu przebywają na tych samych salach, co matki dzieci zdrowych, stąd potrzeba doraźnego rozwiązania umożliwiającego rodzicom godne przeżycie żałoby.

- Brak mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami, które mogłyby przy tego typu wsparciu bardziej samodzielnie funkcjonować.
- Zbyt małe wsparcie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami – dotacje na działania doraźne nie pozwalają rozwinąć kompleksowego, długofalowego systemu wsparcia odpowiadającego na potrzeby beneficjentów i beneficjentek.

Zdiagnozowane obszary, gdzie występują naruszenia zasady równego traktowania oraz największe wyzwania powodujące **wykluczenie ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową:**

- Przemoc fizyczna i psychiczna, niszczenie mienia – osoby LGBT+ zwłaszcza w ostatnich latach są grupą szczególnie narażoną na przemoc motywowaną uprzedzeniami. Konsekwencją przemocy jest depresja, stres post traumatyczny, samotność, próby samobójcze.
- Dyskryminująca reakcja policji – zdarza się, że policja nie reaguje na zgłoszenia dotyczące ataków na osoby LGBT+, a funkcjonariusze wyśmiewają powody zgłoszenia.
- Świadomość społeczna – w społeczeństwie istnieje wiele stereotypów i uprzedzeń wobec osób LGBT+, które wzmagają przemoc i agresję, zwiększają dystans społeczny, zagrażają bezpieczeństwu i dobrostanowi wszystkich osób LGBT+, w szczególności młodzieży.

- Brak dostępu do rzetelnej edukacji – eliminacja z podstawy programowej edukacji antydyskryminacyjnej, prezentowanie niechętniej postawy wobec osób LGBT+ podczas katechezy, brak wsparcia dla młodych osób odkrywających swoją orientację i tożsamość płciową w szkołach. Brak w programie Szkoła Otwarta i Tolerancyjna tematyki związanej z gorszym traktowaniem osób LGBT+.
- Brak wsparcia psychologicznego i seksuologicznego – zbyt mała liczba specjalistów i specjalistek przygotowanych do wsparcia osób LGBT+, a w przypadku osób transpłciowych do diagnozy seksuologicznej.
- Bezdomność młodych osób wyrzuconych z domu przez rodziny z uwagi na ich orientację seksualną lub tożsamość płciową.
- Brak przygotowania kadr urzędników i urzędniczek oraz specjalistów i specjalistek do kontaktu z osobami LGBT+ – z uwagi na pomijanie tej tematyki w programach studiów i kształceniu podyplomowym. Dotyczy to w szczególności takich sektorów jak edukacja, pomoc prawna, pomoc społeczna i służba zdrowia.
- Trudności z organizacją wydarzeń o tematyce LGBT+ z uwagi na niechęć części instytucji, w tym miejskich, do udostępniania swojej przestrzeni.

Zdiagnozowane obszary, gdzie występują naruszenia zasady równego traktowania oraz największe wyzwania powodujące

wykluczenie ze względu na wiek:

- Utrudniony lub niemożliwy dostęp do diagnostyki i leczenia po przekroczeniu pewnego wieku, mała liczba lekarzy geriatrów, trudny dostęp do rehabilitacji.
- Duże poczucie samotności, depresyjność i związana z nią niechęć do aktywności po przymusowej izolacji w czasie pandemii.

- Mniejsze kompetencje cyfrowe utrudniające dostęp do informacji w formie elektronicznej czy do innych usług i projektów miejskich wymagających np. złożenia dokumentów przez internet czy elektronicznego głosowania w budżecie obywatelskim.
- Ograniczona dostępność infrastruktury miejskiej – nierówne krawężniki, zbyt szybko zmieniająca się sygnalizacja świetlna, brak ławeczek do odpoczynku, brak poręczy przy schodach, przejścia dla pieszych umieszczone zbyt daleko od przystanków itp.
- Brak wind w starym budownictwie na osiedlach zamieszkałych przez dużą liczbę seniorów/ seniorek.
- Świadomość społeczna – istniejące w społeczeństwie stereotypy i uprzedzenia związane z postrzeganiem osób starszych jako nieszczęśliwych, niedołączonych, trudnych w kontakcie oraz lekceważący stosunek do nich skutkujący pobłażliwym i protekcyjnym traktowaniem, agresją słowną, a nawet przemocą, szczególnie w rodzinach lub domach opieki.
- Wypychanie z rynku pracy, wypychanie w kobiet w biedę – przymusowe przejście na emeryturę, niemożność znalezienia zatrudnienia po osiągnięciu pewnego wieku, gorsza sytuacja materialna kobiet uwarunkowana ich niższym wiekiem emerytalnym.
- Utrudniona możliwość korzystania z biur obsługi mieszkańców – poczucie zagubienia w procedurach, niezrozumienie pism urzędowych, zbyt mała czcionka w drukach urzędowych, trudność z uzyskaniem informacji, jak rozwiązać jakąś konkretną sprawę.
- Utrudniony dostęp do zajęć sportowych i rehabilitacyjnych, z jednej strony z uwagi na ich koszt, który jest zbyt wysoki w stosunku do średniej emerytury, z drugiej ze względu na niewielką ofertę zajęć sportowych dla osób starszych.

V.II. Dotychczasowe działania Miasta Bydgoszczy w zakresie równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji w latach 2018-2022

Ogólne działania na rzecz równości

Miasto Bydgoszcz jako jedno z pierwszych w Polsce podejmuje systemowe działania dotyczące równego traktowania, czego wyrazem jest niniejszy dokument. W 2019 roku powołano działającą społecznie Bydgoską Radę ds. Równego Traktowania, której zadaniem jest m.in. monitorowanie i analizowanie zjawisk dyskryminacji, edukowanie i promowanie idei i postaw równego traktowania, a także opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez Radę Miasta Bydgoszczy. BRRT zajmuje się wszelkimi przejawami dyskryminacji, a w szczególności ze względu na: płeć, wiek, niepełnosprawność, religię i wyznanie, orientację seksualną oraz narodowość, rasę i pochodzenie etniczne. Rada zainicjowała prace nad polityką równego traktowania w Bydgoszczy.

Ważnymi symbolicznymi krokami wyznaczającymi politykę miasta w zakresie równego traktowania było podpisanie w styczniu 2021 roku przez władze Bydgoszczy Karty Różnorodności, a w październiku 2021 r. Europejskiej Karty Równości Kobiet i Mężczyzn w Życiu Lokalnym. Urząd Miasta Bydgoszczy zobowiązał się w ten sposób do aktywnego przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wszystkie przesłanki, do wdrażania zasad zarządzania różnorodnością i polityki równego traktowania oraz ich promowania i upowszechniania wśród wszystkich interesariuszy. W maju 2021 roku został powołany w Urzędzie Miasta międzywydziałowy zespół ds. wdrożenia postanowień Karty Różnorodności. Miasto Bydgoszcz jest aktywnym członkiem komisji, zespołów w zakresie m.in. tematyki praw człowieka na poziomie ogólnokrajowym m.in. Unii Metropolii Polskich oraz Związku Miast Polskich.

Działaniem bezpośrednio odnoszącym się do kwestii równego traktowania jest działający od 2017 roku projekt Szkoła Otwarta i Tolerancyjna. Jego celem jest podejmowanie przez szkoły działań na rzecz „tolerancji i otwartości na ludzi, bez względu na pochodzenie, rasę, wygląd, poglądy, wyznanie oraz status społeczny i materialny”. W 2018 roku w projekcie uczestniczyło 75 szkół

i ok. 800 uczniów i uczennic, w 2019 roku były to 63 szkoły i ok. 700 uczniów i uczennic (aktywnych uczestników) oraz ok. 10 000 biernych uczestników. W 2020 r., z uwagi na pandemię, aktywność w ramach programu przeniosła się do internetu na stronę www.otwarta.bydgoszcz.pl. W ramach programu w 2022 r. otwarto pierwszy w Polsce Park Tolerancji. Ponadto, od 2014 r. zorganizowano 15 seminariów profilaktycznych pod wspólnym tematem (Nie)rzeczywisty świat, czyli..., w którym omawiane są istotne dla dzieci i młodzieży problemy dotyczące dyskryminacji.

W 2022 r. rozpoczęły się prace nad Programem antydyskryminacyjnym „Razem różniej”. Jego celem jest jak najszersze wdrażanie elementów edukacji antydyskryminacyjnej w bydgoskich placówkach oświatowych, kształtowanie postaw akceptacji odmienności i otwartości na różnorodność społeczną wśród młodzieży i osób dorosłych oraz wspieranie osób zajmujących się edukacją antydyskryminacyjną. Program zakłada rozwijanie i upowszechnianie edukacji antydyskryminacyjnej tak, aby każda osoba współtworzyła świat wolny od dyskryminacji i przemocy; pogłębienie wiedzy i podniesienie świadomości uczniów, nauczycieli, rodziców na istotne znaczenie problemu przeciwdziałania przejawom dyskryminacji występującej we współczesnym świecie; wzmocnienia postaw obywatelskich i społecznych całej społeczności szkolnej w występowaniu i reagowaniu przeciwko aktom dyskryminacji i przemocy.

W 2021 r. Miasto również włączyło się w inicjatywę Miesiąca Różnorodności w ramach ogłoszonego przez Komisję Europejską #EUDiversityMonth. Celem działań było połączenie sił pracodawców, prywatnych przedsiębiorstw, organizacji publicznych i organizacji non-profit, by promować różnorodność w miejscach pracy i w społeczeństwie. Od 2020 r. Bydgoszcz włącza się w obchody Międzynarodowego Dnia Tolerancji. W listopadzie 2021 tematem przewodnim tego dnia było wsparcie uchodźców i uchodźczyń.

Działania na rzecz równości i zapobiegania wykluczeniu społecznemu ze względu na niepełnosprawność i stan zdrowia

Do tej pory najwięcej działań oraz najwięcej środków finansowych kierowanych było przede wszystkim na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu grupy osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów i senierek. Wsparcie osób z niepełnosprawnościami jest wyznaczane ramami Samorządowego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami oraz Miejskiego Programu Zdrowia Psychicznego, a część zadań znajduje się również w Strategii rozwiązywania problemów społecznych Miasta Bydgoszczy na lata 2016-2023 i Programie aktywności lokalnej dla Miasta Bydgoszczy na lata 2018-2025. W mieście działa także Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych.

Dotychczasowe działania podejmowane przez Miasto zmierzały do zwiększenia dostępu osób z niepełnosprawnościami do dóbr i usług, opieki, rehabilitacji, kształcenia oraz informacji. Dostosowywano infrastrukturę miejską do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, w tym obiekty sportowe i hotelowe oraz place zabaw. Realizowano programy profilaktyki zdrowotnej, zwiększano dostęp do informacji dla osób niewidzących i głuchych, realizowano działania na rzecz osób z chorobą psychiczną, umożliwiano edukację dzieciom z niepełnosprawnością poprzez prowadzenie placówek odpowiadających na ich potrzeby, systematycznie zwiększano dostępność oferty kulturalnej i sportowej, usuwano bariery architektoniczne i urbanistyczne, dotowano zakup sprzętu specjalistycznego i rehabilitację oraz prowadzono działania na rzecz aktywizacji zawodowej. Dokonano także modernizacji domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia. Przyznawano granty dla organizacji pozarządowych bezpośrednio na wsparcie osób z niepełnosprawnościami – integrację oraz rehabilitację społeczną.

Działania na rzecz równości i zapobiegania wykluczeniu społecznemu ze względu na wiek

Działania związane z tą przesłanką w niniejszej diagnozie obejmują wsparcie osób starszych. Koordynuje je w strukturze urzędu Biuro Aktywności Społecznej, a w strategii rozwoju Bydgoszczy zapisano stworzenie osobnego programu wsparcia seniorów i senierek. W mieście działa także Bydgoska Rada Seniorów. Zadania na rzecz pobudzania aktywności społecznej seniorów/senierek i organizacji działań zmierzających do poprawy jakości ich życia, zostały wpisane do Strategii rozwiązywania problemów społecznych Miasta Bydgoszczy na lata 2016-2023, część z nich obejmuje także Program aktywności lokalnej dla Miasta Bydgoszczy na lata 2018-2025. W ramach działań na rzecz wsparcia osób starszych miasto realizuje program Bydgoska Karta Seniora 60+ (od 2016 r.) oferujący seniorom zniżki na wybrane usługi oraz produkty. Przyznawane są dotacje dla organizacji pozarządowych na działania senioralne. Wprowadzono program „koperta życia”, czyli akcję umieszczania na drzwiach lodówki specjalnie przygotowanych opakowań zawierających najważniejsze informacje o stanie zdrowia. Do czasu obostrzeń wprowadzonych wobec pandemii Covid-19 działał również program Złota rączka dla Seniora 65+ oferujący darmowe drobne naprawy. W czasie pandemii uruchomiono szeroko zakrojoną akcję „Pomoc dla Seniora” opartą na wolontariacie. Od 2020 r. wprowadzono program konsultacji komputerowych. Miasto wspiera działalność uniwersytetów trzeciego wieku i klubów seniora. Od 2021 r. realizowany jest program teleopieki zapewniający całodobową pomoc w nagłych przypadkach zdrowotnych oraz usługę pomocy sąsiedzkiej/ wolontariatu opiekuńczego. Zrealizowano również kilka programów, mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa seniorów i senierek dla ponad 2600 osób.

Działania na rzecz równości i zapobiegania wykluczeniu społecznemu ze względu na pochodzenie etniczne i narodowość

Do 2021 roku Miasto incydentalnie podejmowało się realizacji zadań na rzecz osób o innym niż dominujące pochodzeniu etnicznym czy narodowości – dotyczyły one przede wszystkim udziału Bydgoszczy w ministerialnym Programie integracji społeczności romskiej

w Polsce za lata 2014-2020 oraz dotacji dla organizacji pozarządowych na wsparcie cudzoziemców na rynku pracy i na projekty kulturalne integrujące społeczność ukraińską. W 2021 r. tematem przewodnim Międzynarodowego Dnia Tolerancji było wsparcie uchodźców i uchodźczyń. Po 24 lutego 2022 r. zainicjowano wiele działań związanych z pomocą osobom uchodźczym z terenu objętego wojną, jak również ze wsparciem organizacji pozarządowych zajmujących się osobami uchodźczymi.

W pierwszym etapie niesienia pomocy uruchomiono punkt zbiórki darów w Bydgoskim Centrum Targowo-Wystawienniczym, punkt zbiorowego zakwaterowania na Stadionie Zawiszy oraz infolinię. W sumie w okresie funkcjonowania magazynu na BCTW do pracy wolontariackiej zgłosiło się ponad 4,6 tysiąca wolontariuszy. Od 16 marca 2022 r. w Bydgoskim Centrum Targowo-Wystawienniczym działał tzw. sklep społeczny dedykowany uchodźcom z Ukrainy. Można było z niego samodzielnie i nieodpłatnie pobrać bieliznę, odzież i buty. W ramach wspólnej akcji pomocowej, koordynowanej przez Miasto Bydgoszcz oraz społeczników przekazano 15,6 tys. wyprawek dla obywaterek i obywateli Ukrainy oraz 477 palet z darami. Po zamknięciu punktu w Bydgoskim Centrum Targowo - Wystawienniczym prowadzenie magazynów zbiórki i dystrybucji darów na rzecz uchodźców z Ukrainy zlecono organizacjom pozarządowym.

Obywatelom Ukrainy przebywającym w mieście pomoc społeczną świadczył przede wszystkim Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który zajmował się (dane za 2022 rok):

- przyjmowaniem wniosków i realizacją pomocy w formie jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczonego na utrzymanie – pomocą objęto 11 952 osoby,
- przyjmowaniem wniosków i realizacją pomocy dot. przyznania świadczenia pieniężnego za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy – obsłużono 7 857 wniosków,

- przyznawaniem pomocy w formie posiłków i obiadów szkolnych dla dzieci uczęszczających do placówek dydaktycznych – pomocą objęto 591 ukraińskich dzieci,
- przyznawaniem pomocy w formie zasiłków stałych (przyznano 34 obywatelom Ukrainy) i okresowych (przyznano 133 osobom).

Przybyłym do Bydgoszczy obywatelom Ukrainy, MOPS świadczył także wsparcie z zakresu pracy socjalnej i poradnictwa specjalistycznego, które prowadzone było na rzecz poprawy funkcjonowania rodziny w środowisku społecznym. Istotnym wsparciem dla uchodźców było również ustanowienie przez Miasto Bydgoszcz uprawnień do bezpłatnych przejazdów komunikacją miejską dla osób, które przekroczyły granicę ukraińsko-polską w dniu 24.02.2022 r. i później. Uprawnienie obowiązywało w marcu 2022 r.

Rada Miasta Bydgoszczy podjęła również uchwałę w sprawie udzielenia pomocy finansowej miastom partnerskim w Ukrainie: Czerkasom i Krzemieńczukowi, z przeznaczeniem na pomoc humanitarną ich obywatelom w wysokości 200 tys. zł, po 100 tys. zł dla każdego z miast. Pomoc dla uchodźców z Ukrainy udzielaną przez Bydgoszcz doceniły również władze miasta partnerskiego Bydgoszczy tj. niemieckiego Wilhelmshaven, organizując zbiórkę publiczną na rzecz wsparcia Bydgoszczy w związku z wybuchem wojny w Ukrainie.

Od 2022 r. w mieście funkcjonuje punkt informacyjno-doradczy dla cudzoziemców. Jego prowadzenie zlecane jest organizacji pozarządowej w drodze otwartego konkursu ofert. Punkt ma na celu wspieranie działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz działalności na rzecz integracji cudzoziemców. W punkcie zapewniane jest cudzoziemcom wsparcie w zakresie: pomocy w wypełnianiu dokumentów związanych z legalizacją pobytu, a także innych dokumentów urzędowych; pomocy w zapisaniu dziecka do szkoły; pomocy w wynajmie mieszkania; wsparcia w poszukiwaniu pracy; usług specjalistycznych m.in: tłumacza

przysięgłego, prawnika. W dni wolne od pracy prowadzona jest infolinia dla cudzoziemców. Zdecydowana większość odbiorców pomocy świadczonej przez punkt informacyjno-doradczy dla cudzoziemców stanowią osoby uchodźcze z Ukrainy.

W 2022 r. Miasto na pomoc obywatelom Ukrainy wydatkowało 70,4 mln zł, z czego 8,8 mln zł stanowiły środki własne. Blisko połowa tej kwoty to wydatki Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej obejmujące koszty zakwaterowania, dożywiania oraz świadczenia i zasiłki. W zakresie środków własnych, 78% puli stanowiły koszty transportu obywateli Ukrainy na terenie miasta.

Wśród uchodźców przybywających do Bydgoszczy znajdowały się dzieci i młodzież w wieku przedszkolnym i szkolnym. Bydgoskie placówki oświatowe w roku szkolnym 2022/2023 przyjęły 2 102 dzieci uchodźców z Ukrainy, w tym 1 864 do placówek prowadzonych przez Miasto. Utworzono także oddziały przygotowawcze w szkołach podstawowych oraz liceach dla tych uczniów, w których prowadzono intensywną naukę języka polskiego. W każdym z oddziałów zatrudniono w charakterze pomocy nauczyciela osobę władającą językiem polskim oraz ukraińskim lub rosyjskim. W roku szkolnym 2021/2022 funkcjonowały łącznie 22 oddziały przygotowawcze (14 w szkołach podstawowych i 8 w szkołach ponadpodstawowych). W roku szkolnym 2022/2023 funkcjonowało 9 oddziałów przygotowawczych (7 w szkołach podstawowych i 2 w ponadpodstawowych), co zabezpieczało zapotrzebowanie. W oddziałach przygotowawczych uczniowie realizowali elementy podstawy programowej oraz dużą liczbę godzin nauki języka polskiego w grupach nieprzekraczających 15 osób, początkowo w wymiarze 2 godzin tygodniowo, a od 25.04.2022 r. w wymiarze 6 godzin tygodniowo. Dzieci zostały wyposażone w podręczniki (udostępnione nieodpłatnie z biblioteki) oraz materiały edukacyjne. Od marca 2022 r. przy Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli działa Edukacyjny Punkt Informacyjny, który udziela pomocy w zakresie korzystania z sieci przedszkoli i szkół, udziela wyjaśnień dotyczących polskiego systemu edukacyjnego, wskazuje wolne miejsca w szkołach i przedszkolach.

Dzieci uchodźców korzystały także z oferty edukacyjnej młodzieżowych domów kultury i Pałacu Młodzieży. W okresie wakacji letnich dzieci uczestniczyły w „Bydgoskich półkoloniach”, natomiast w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych organizowane były dodatkowe godziny nauki języka polskiego dla uczniów z Ukrainy. Od samego początku dzieciom, które znalazły w Bydgoszczy schronienie przed wojną, udzielano pomocy psychologicznej. Wsparcie psychologiczne dla dzieci oraz rodzin ukraińskich jest nadal dostępne w Poradniach Psychologiczno-Pedagogicznych, w których tłumacz-wolontariusz pomaga w porozumieniu się. Miasto podpisało również porozumienie z Polską Fundacją Pomocy Międzynarodowej, na mocy którego w szkołach i placówkach oświatowych mogli zostać zatrudnieni uchodźcy – obywatele Ukrainy, którzy wykonywali m.in. obowiązki pomocy nauczyciela i pomocy kuchennych. Płatnikiem była Fundacja, a placówka oświatowa zapewniała miejsce pracy, środki ochrony osobistej, badania lekarskie. W ten sposób źródło zarobkowania od kwietnia 2022 r. znalazło ponad 100 uchodźców (w 54 placówkach oświatowych). W mieście podejmowano również wiele inicjatyw mających na celu włączenie społeczności ukraińskiej w życie miasta i jego mieszkańców. Przykładem tego są m.in. lekcje języka polskiego dla seniorów z Ukrainy zorganizowane przez Bydgoską Radę Seniorów oraz Polsko-Ukraiński Klub Seniora „Razem Raźniej”, wyjścia do instytucji kultury, spotkania z ciekawymi ludźmi, piknik społeczny „Gościnne sąsiedztwo”.

Działania na rzecz równości i zapobiegania wykluczeniu społecznemu ze względu na płeć

Miasto podejmowało dotąd niewiele działań mających na celu wyrównanie statusu kobiet i mężczyzn czy przeciwdziałania wykluczeniu kobiet i dziewczynek ze sfery publicznej. Jednym z kilku podjętych działań były dotacje udzielane na usługi opiekuńcze nad dziećmi do lat 6 i zwiększanie ilości miejsc w żłobkach. Natomiast jeśli chodzi o ochronę kobiet przed przemocą realizowano program nauki samoobrony dla kobiet i pogadanki na ten temat. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie ujęto w Programie

przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie dla Miasta Bydgoszczy na lata 2018-2022 oraz w Strategii rozwiązywania problemów społecznych Miasta Bydgoszczy na lata 2016-2023, jednak prowadzone w ich ramach działania koncentrują się przede wszystkim na wsparciu dzieci i młodzieży wychowujących się w dysfunkcyjnych rodzinach i pracy socjalnej prowadzonej przez MOPS. W przypadkach kryzysowych zapewniano wsparcie w postaci udzielania schronienia w hostelu i pomocy psychologicznej oraz prawnej.

Działania na rzecz równości i zapobiegania wykluczeniu społecznemu ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową

Miasto praktycznie nie prowadziło dotąd żadnych działań w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową. W 2020 r. włączyło się w obchody Międzynarodowego Dnia Tolerancji – poprzez m.in. apel o równość, wydarzenia kulturalne, podświetlenie na tęczowo Mostu Uniwersyteckiego i ubranie w tęczową koszulkę rzeźby *Przechodzącego przez rzekę*. Są to ważne symboliczne gesty miasta, jednak brakuje systemowych działań, mających na celu eliminację przemocy opartej na uprzedzeniach. Jest to działanie pilne, ponieważ osoby LGBT+, w tym szczególnie uczniowie i uczennice bydgoskich szkół są narażone na przemoc i wykluczenie społeczne prowadzące do obniżenia jakości życia, depresji i prób samobójczych.

Działania na rzecz równości i zapobiegania wykluczeniu społecznemu ze względu na religię, wyznanie i światopogląd

Jedynie działania wspierane w tym zakresie przez Miasto odnosiły się do wsparcia projektu Szkoła Otwarta i Tolerancyjna, jednak jeśli chodzi o podniesioną w diagnozie dyskryminację z uwagi na bezwyznaniowość nie dotyczyło jej żadne z wyszczególnionych w raportach działań.

W ostatnich latach Bydgoszcz konsekwentnie podejmuje działania z zakresu równości i przeciwdziałania dyskryminacji. Działania na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz seniorów i senierek były prowadzone systemowo i oparte na odpowiednich programach. Po 24.02.2022 r. zwiększyła się liczba działań realizowanych na rzecz osób uchodźczych w mieście. W przypadku pozostałych grup przesłankowych działania te były realizowane w niewielkim stopniu, doraźnie i bez uwzględnienia realnych potrzeb zgłoszonych przez te grupy w diagnozie.

Polityka miejska dotycząca równego traktowania powinna podejmować działania systemowe odpowiadające na potrzeby, które nie zostały uwzględnione w żadnym z dotychczas realizowanych programów miejskich. Dyskusji powinien zostać poddany jej zakres – o ile część działań na rzecz równego traktowania w oczywisty sposób odnosi się do przeciwdziałania dyskryminacji, o tyle część z nich, także koniecznych, jest działaniami z zakresu niwelowania barier i wyrównywania szans. Polityka ta powinna także położyć szczególny nacisk na przeciwdziałanie dyskryminacji i odpowiedzenie na potrzeby grup, które w dotychczasowych działaniach pojawiają się rzadko albo wcale – kobiet, osób LGBT+, migrantów i migrantek oraz osób bezwyznaniowych.

V.III. Rekomendacje z raportu badawczego *Kierunki działań w zakresie polityki równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy w zakresie kierunków działań dotyczących polityki równego traktowania*

W raporcie badawczym określono 58 kierunków działań będących odpowiedzią na zgłaszane potrzeby i problemy grup wykluczonych. Przy określaniu kierunków wzięto również pod uwagę dokumenty strategiczne i dotychczasowe działania Miasta. Zostały one szczegółowo omówione w raporcie badawczym, tutaj prezentujemy podsumowanie w postaci listy, w podziale na obszary rozwojowe miasta zidentyfikowane w dokumencie *Bydgoszcz 2030. Strategia Rozwoju*.

Sprawne i efektywne zarządzanie miastem

1. Uczynienie równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji jednym z priorytetów polityki miasta.
2. Stanowcze reagowanie na zdarzenia przemocy motywowanej uprzedzeniami przez władze miasta.
3. Podejmowanie i promowanie podejmowanych przez Miasto inicjatyw na rzecz równego traktowania, m.in. Karty Różnorodności, obejmowanie patronatem imprez równościowych i branie w nich udziału przez władze miasta.
4. Przygotowanie kadr wszystkich wydziałów i biur Urzędu Miasta, jednostek, instytucji i spółek miejskich oraz organizacji pozarządowych do wprowadzania polityki równego traktowania.
5. Powołanie w strukturze urzędu ciała zajmującego się równym traktowaniem –np. biura pełnomocnika lub centrum na wzór funkcjonującego w Gdańsku GCRT – zajmującego się wszystkimi przesłankami (płeć, pochodzenie etniczne/rasa/narodowość, stan zdrowia/ niepełnosprawność, religia/wyznanie/ światopogląd, orientacja seksualna i tożsamość płciowa, wiek) z wyodrębnionym budżetem i uprawnieniami reagowania na dyskryminację.
6. Powołanie w strukturze urzędu biura Pełnomocnika ds. Osób z Niepełnosprawnościami.
7. Opracowanie zasad upamiętniania ważnych dla miasta osób w przestrzeni publicznej, np. poprzez nazwy ulic, tablice pamiątkowe, pomniki; uwzględniających różnorodność społeczności Bydgoszczan – w szczególności kobiet i innych grup narażonych na dyskryminację.
8. Przygotowanie i wdrożenie wytycznych promujących różnorodność w działaniach informacyjnych, promocyjnych i edukacyjnych w instytucjach miejskich, zarówno w warstwie merytorycznej, jak i językowej oraz graficznej.

9. Wprowadzenie klauzul równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji w zleceniach i umowach na realizację zadań publicznych z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami/czyniami oraz umowach dotyczących udostępnienia przestrzeni i budynków, w tym także w przypadku projektów realizowanych z budżetu obywatelskiego.
10. Zapewnienie dostępności wydarzeń miejskich dla osób z niepełnosprawnościami i informacji o nich.
11. Wprowadzenie przez miasto zasady zrównoważonej reprezentacji w swoich ciałach decyzyjnych i doradczych oraz nominacji do ciał zewnętrznych.
12. Opracowanie zasad nominacji do nagród i stypendiów przyznawanych ze środków miejskich, w taki sposób, aby listy kandydatów i kandydatek w większym stopniu odzwierciedlały różnorodność społeczności Bydgoszczan.
13. Opracowanie przez miasto sposobu integracji polityki równego traktowania (z innymi dokumentami strategicznymi) oraz konsultowania jej opracowywania i wdrażania ze wszystkimi interesariuszami, w tym w szczególności osobami należącymi do grup narażonych na dyskryminację.
14. Włączenie do polityki informacyjnej miasta spraw związanych z równym traktowaniem i przeciwdziałaniem dyskryminacji tak, aby były w łatwy sposób możliwe do odnalezienia przez mieszkańców i mieszkanki miasta oraz dziennikarzy i dziennikarki, w tym informacji o działaniach pomocowych dla ofiar przemocy i dyskryminacji, w tym także w języku angielskim i dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
15. Zapewnienie dostępności obsługi mieszkańców i mieszanek we wszystkich usługach miejskich, ze szczególnym uwzględnieniem dostępności dla osób z niepełnosprawnością ruchową i seniorów/seniorek, osób niewidomych i słabowidzących, komunikacji z osobami głuchymi, osobami z niepełnosprawnością intelektualną oraz cudzoziemcami.
16. Wypracowanie strategii działania w sprawach nieleżących w kompetencjach samorządu, np. zmian prawa.

Aktywni, otwarci i kompetentni obywatele

17. Zapewnienie bezpieczeństwa osobom należącym do grup narażonych na dyskryminację w przestrzeni publicznej poprzez profesjonalizację działań policji i służb miejskich.
18. Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży należącym do grup narażonych na dyskryminację poprzez przygotowanie kadr edukacyjnych w przedszkolach i szkołach wszystkich szczebli.
19. Zapewnienie bezpieczeństwa kobietom (i dziewczynkom) jako grupie szczególnie narażonej na przemoc seksualną, domową i ekonomiczną.
20. Wsparcie i promowanie działań na rzecz równego traktowania wyborów życiowych i ról rodzinnych, kulturowych, społecznych i zawodowych kobiet i mężczyzn. Promowanie w życiu publicznym i działaniach obywatelskich aktywnego udziału kobiet i mężczyzn ze wszystkich grup społecznych, w szczególności narażonych na dyskryminację i wykluczenie społeczne.
21. Wydzielenie budżetu na działania na rzecz równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji, w tym na działania podejmowane przez BRRT, szkolenia antydyskryminacyjne oraz na konkursy grantowe dla organizacji pozarządowych w tym zakresie.
22. Wsparcie rozwoju organizacji pozarządowych zakładanych przez przedstawicieli środowisk narażonych na dyskryminację.
23. Wypracowanie i wdrożenie przez miejskie instytucje edukacyjne wytycznych, zgodnie z którymi dokumenty i materiały edukacyjne, papierowe i elektroniczne, pisane i mówione oraz graficzne (również w działaniach zleczanych podmiotom zewnętrznym) nie będą zawierały stereotypów dotyczących grup narażonych na dyskryminację i będą promowały różnorodność.

24. Zapewnienie dla kadr placówek oświatowych, pomocy społecznej i poradni dostępu do specjalistycznej wiedzy z zakresu pracy z osobami z grup narażonych na wykluczenie, w szczególności osobami transpłciowymi i ich rodzinami, osobami nieheteroseksualnymi i ich rodzinami, dziećmi wychowywanymi przez rodziców tej samej płci, pomocy psychologicznej i seksuologicznej osobom z niepełnosprawnościami i ich bliskim.
25. Opracowanie programu wsparcia dziecka cudzoziemskiego w przedszkolu/szkole.
26. Zmiana świadomości społecznej poprzez eliminację stereotypów i uprzedzeń oraz wzmacnianie postawy życzliwości.
27. Zmiana świadomości społecznej poprzez działania promujące różnorodność skierowane do pracodawców.
28. Prowadzenie działań edukacyjnych zwiększających świadomość obywatelską w zakresie ochrony przed dyskryminacją i prawa antydyskryminacyjnego (w tym prawa unijnego).
29. Umożliwienie udziału w lekcjach etyki wszystkim zainteresowanym uczniom i uczennicom (w godzinach pozwalających na uczestnictwo w tych zajęciach), wsparcie w przygotowaniu kadr nauczycieli etyki.
30. Opracowanie i wdrożenie wytycznych mających na celu zapewnienie neutralności światopoglądowej placówek edukacyjnych.
31. Zapewnienie neutralności światopoglądowej instytucji miejskich.
32. Zapewnienie dostępu do opieki medycznej i psychologicznej neutralnej światopoglądowo, bez klauzuli sumienia.

Przyjazne warunki życia –zdrowie, sport, kultura, bezpieczeństwo, mieszkania - dostępność, infrastruktura publiczna

33. Zapewnienie dostępności pomocy psychologicznej (w tym grup wsparcia) i psychiatrycznej wszystkim grupom narażonym na wykluczenie.

34. Uczynienie priorytetem działań mających na celu aktywizację seniorów/seniorek, w tym w szczególności działań międzypokoleniowych.
35. Rozwój działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa i komfortu życia seniorom/seniorkom.
36. Rozwój działań prozdrowotnych, rehabilitacyjno-sportowych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami.
37. Objęcie pomocą społeczną osób starszych wychodzących ze szpitala lub chorych i żyjących samotnie.
38. Zmiana świadomości społecznej dotyczącej seniorów i seniorek.
39. Zacieśnienie współpracy miasta z uczelniami, które świadczą wsparcie osobom starszym i z niepełnosprawnościami oraz kształcą kadry w tym zakresie. Włączanie seniorów i seniorek do realizacji projektów.
40. Wdrożenie działań mających na celu pomoc osobom starszym i z niepełnosprawnością mieszkającym w budynkach 3-5 kondygnacyjnych nie posiadających wind.
41. Wsparcie logistyczne opiekunów osób z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie obsługi medycznej i rehabilitacyjnej pacjentów i pacjentek z niepełnosprawnościami w miejscu przebywania/uczenia się/zamieszkania (lekarz dojeżdżający badający na miejscu wszystkie osoby).
42. Uczynienie priorytetem likwidację barier architektonicznych w przestrzeni miasta. Dostosowanie infrastruktury miejskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.
43. Profesjonalizacja sportu osób z niepełnosprawnościami.
44. Zwiększenie ilości miejsc zapewniających opiekę wytchnieniową.
45. Zapewnienie wsparcia dla osób z niepełnosprawnością powyżej 25 roku życia.
46. Wsparcie integracji środowiska świeckiego rodzicielstwa.

47. Zapewnienie opieki nad kobietami rodzącymi dzieci ciężko lub śmiertelnie chore.
48. Pomoc dla osób, których dotyka nagła niepełnosprawność i ich bliskich.
49. Zapewnienie dostępności bezpłatnej opieki ginekologicznej osobom ze wszystkich grup narażonych na wykluczenie.
50. Zobligowanie stołówek w instytucjach miejskich, w tym w szkołach, do zapewniania wyżywienia dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością, związaną z koniecznością przestrzegania diety (fenyloketonuria, dieta cukrzycowa, bezlaktozowa, bezglutenowa itp.) lub decyzji żywieniowych wynikających ze światopoglądu i wyznania (wegetarianizm).
51. Przygotowanie, wdrażanie i monitorowanie strategii integracji migrantów i migrantek w konsultacji z osobami pochodzącymi z tych środowisk w bieżącym uwzględnianiem ich potrzeb.
52. Stworzenie tzw. Welcome Center – strony internetowej/punktu informacyjnego dla cudzoziemców planujących osiedlenie się w Bydgoszczy.
53. Umożliwienie dostępu do bezpłatnej pomocy prawnej oraz asysty w załatwianiu spraw codziennych – urzędowych, bankowych, medycznych, związanych z ubezpieczeniem, wynajęciem mieszkania, sprawami pobytowymi, umowami o pracę, edukacją itp. Stworzenie pakietu powitalnego na poziomie placówek edukacyjnych dla uczniów i rodziców zawierającego podstawowe informacje.
54. Podjęcie przez instytucje kultury działań włączających migrantów i migrantki, m.in. poprzez organizację wydarzeń z tłumaczeniem na język angielski i ukraiński, organizacje wydarzeń promujących międzykulturowość, itp.
55. Ułatwienie nauki języka polskiego dla obcokrajowców.

Nowoczesny transport i komunikacja

56. Zwiększenie dostępności komunikacji miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami (osób starszych, rodziców małych dzieci z wózkami), zapewnienie większej dostępności usług zamawiania transportu miejskiego dla osób z niepełnosprawnościami.
57. Na etapie planowania uwzględnianie potrzeb mieszkańców i mieszkanek z niepełnosprawnością i starszych pod względem dostępności komunikacyjnej instytucji miejskich, przychodni, ośrodków rehabilitacji i innych.
58. Na etapie planowania uwzględnienie połączeń komunikacyjnych z ośrodkami zagranicznymi, z których przybywają do Bydgoszczy migranci i migrantki.

VI. Struktura celów i działań w Programie

Opierając się na wynikach diagnozy oraz efektach prac Zespołu ds. przygotowania programu działań na rzecz równego traktowania dla Miasta Bydgoszczy, określono cel główny Programu:

**„Bydgoszcz jako miasto,
w którym prawa człowieka i zasady równego traktowania
są realizowane wobec wszystkich osób mieszkających
i przebywających na jego terenie”.**

Cel ten wiąże się bezpośrednio i wypływa z zapisów dokumentu *Bydgoszcz 2030. Strategia rozwoju*, a zwłaszcza z celu kierunkowego *II.2: Otwarcia i zaangażowani mieszkańcy*.

Biorąc pod uwagę cel główny, Program skupia się na trzech głównych obszarach, które wyznaczają jego cele operacyjne:

Cel operacyjny 1

zwiększanie wrażliwości osób pracujących w strukturach miejskich i realizujących zadania na rzecz miasta na kwestie związane z równym traktowaniem, niedyskryminacją i prawami człowieka, oraz stosowanie przez nie tych zasad w praktyce

Cel operacyjny 2

zapewnienie dostępu do wsparcia dla osób i grup narażonych na dyskryminację i wykluczenie (w tym grup mniejszościowych) zgodnie z ich potrzebami

Cel operacyjny 3

działania na rzecz wzrostu świadomości i wiedzy w zakresie praw człowieka, równego traktowania i niedyskryminacji oraz postaw otwartości i szacunku wobec różnorodności w społeczności osób mieszkających w Bydgoszczy

Założonymi efektami realizacji wyżej wymienionych celów Programu są:

- zaspokojenie potrzeb związanych z bezpieczeństwem i poczuciem przynależności (bycia „u siebie”) wśród wszystkich osób mieszkających w mieście, niezależnie od ich pochodzenia, statusu społecznego, przynależności do różnych grup czy atrybutów osobistych;
- zapewnienie dostępności usług i zasobów miejskich dla wszystkich osób mieszkających i przebywających na terenie Miasta Bydgoszczy, niezależnie od ich pochodzenia, statusu społecznego, przynależności do różnych grup czy atrybutów osobistych;
- uwrażliwienie osób zatrudnionych w strukturach miejskich i realizujących zadania na rzecz miasta na kwestie związane z równym traktowaniem, niedyskryminacją i prawami człowieka, oraz ich dbałość o realizację praw człowieka oraz zasad równego traktowania we wszystkich działaniach podejmowanych na rzecz miasta i z wykorzystaniem środków z miejskiego budżetu.

Cele Programu i objęte nim działania uzupełniają Strategię rozwiązywania problemów społecznych miasta Bydgoszczy na lata 2016-2023, która uwzględnia działania mające na celu wsparcie osób doświadczających trudności, ochronę przed wykluczeniem społecznym i aktywne włączanie tych osób w życie miasta.

Niniejszy Program jest powiązany także pośrednio z corocznymi programami współpracy Miasta Bydgoszczy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Wynika to z uznania organizacji jako istotnego partnera w prowadzeniu działań zmierzających do rozwoju miasta i poprawy jakości życia jego mieszkańców poprzez realizację zadań publicznych, m.in. tych, które wynikają z programów wdrożeniowych.

Poniżej prezentujemy strukturę celów Programu w powiązaniu z przyporządkowanymi im kierunkami działań i poszczególnymi działaniami. Skupiają się one na tematach i wyzwaniach, których nie obejmują inne miejskie strategie i programy, tj. zadaniach które zmierzają wprost do wdrożenia w Mieście (jego strukturach i realizowanych przez nie usługach) podejścia równościowego i włączającego, ze szczególnym uwzględnieniem działań wspierających grupy mniejszościowe i narażone na dyskryminację oraz wykluczenie.

Horyzont czasowy realizacji wszystkich celów Programu określa data końcowa jego obowiązywania, tj. koniec 2028 roku. Dla poszczególnych działań określono terminy realizacji mieszczące się w tym okresie. W tabeli wskazano również podstawowe źródła finansowania dla poszczególnych działań.

Tab.2: Struktura celów i działań Programu Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy

CEL GŁÓWNY: Bydgoszcz miastem, w którym prawa człowieka i zasady równego traktowania są realizowane wobec wszystkich osób mieszkających i przebywających na jego terenie			
CEL OPERACYJNY 1: Zwiększenie wrażliwości osób pracujących w strukturach miejskich i realizujących zadania na rzecz miasta na kwestie związane z równym traktowaniem, niedyskryminacją i prawami człowieka, oraz stosowanie przez nie standardów równego traktowania w praktyce			
Kierunek działań 1.1: Stworzenie i wdrażanie systemowych rozwiązań/mechanizmów wspierających realizację praw człowieka, zasad równego traktowania, niedyskryminacji i poszanowania dla różnorodności we wszystkich strukturach miejskich			
Działania	1.1.1. Powołanie zespołu/biura ds. równego traktowania/praw człowieka, osadzonego w strukturze UMB, współpracującego z innymi wydziałami UMB, posiadającego kompetencje reagowania na przypadki dyskryminacji i nierównego traktowania, odpowiedzialnego za wdrażanie polityki równego traktowania i monitorowanie wdrażania perspektywy praw człowieka we wszystkich działaniach miasta, a także dysponującego budżetem na realizację zadań w tym zakresie	2023-2024	Budżet Miasta
	1.1.2. Powołanie pełnomocnika/pełnomocniczki Prezydenta ds. praw człowieka/równego traktowania (zgodnie ze standardami FRA)	2023-2024	Budżet Miasta
	1.1.3. Przygotowanie i wdrożenie klauzul antydyskryminacyjnych do regulaminów konkursów dla NGO i umów na wynajem miejskich lokali (a także w miarę możliwości innych dokumentów regulujących współpracę Miasta z podmiotami zewnętrznymi)	2023	Budżet Miasta
	1.1.4. Przygotowanie i wdrożenie mechanizmów zbierania i analizowania danych nt. sytuacji grup narażonych na wykluczenie, przestrzegania praw człowieka, przeciwdziałania dyskryminacji oraz postaw związanych ze stosunkiem do różnorodności, w tym m.in. monitorowanie działań policji oraz badanie postaw i opinii mieszkańców oraz badanie postaw i opinii mieszkańców na ten temat	2023-2024	Budżet Miasta

	1.1.5. Stworzenie sieci urzędników/urzędniczek w komórkach Urzędu Miasta i jednostkach miejskich odpowiedzialnych za wdrażanie polityki równego traktowania we wszystkich sferach funkcjonowania Miasta	2023	Budżet Miasta
	1.1.6. Przystosowanie obiektów miejskich do obsługi klienta w warunkach ułatwiających dostępność do świadczonych usług publicznych	2023-2028	Budżet Miasta, środki zewnętrzne
	1.1.7. Opracowanie i wdrożenie Planu Równości Płci dla Urzędu Miasta (GEP)	2024-2026	Budżet Miasta
	1.1.8. Promocja zapisów Karty Różnorodności wewnątrz Urzędu Miasta oraz w środowisku pracodawców w Bydgoszczy	2023-2028	Budżet Miasta
	1.1.9. Nawiązanie i rozwój współpracy z krajowymi, zagranicznymi i międzynarodowymi podmiotami zajmującymi się tematyką praw człowieka i równego traktowania	2023-2028	Budżet Miasta, środki zewnętrzne
	1.1.10. Powołanie pełnomocnika/pełnomocniczki Prezydenta ds. osób z niepełnosprawnościami	2023-2024	Budżet Miasta
	1.1.11. Podjęcie starań o włączenie Bydgoszczy do Programu Miasto Przyjazne Dzieciom w oparciu o diagnozę potrzeb dzieci	2024-2028	Budżet Miasta, środki zewnętrzne

Kierunek działań 1.2: Przygotowanie kadr wszystkich wydziałów i biur Urzędu Miasta, jednostek, instytucji i spółek miejskich oraz organizacji pozarządowych do wdrażania perspektywy praw człowieka, zasad równego traktowania, niedyskryminacji i poszanowania dla różnorodności we wszystkich strukturach miejskich

Działania	1.2.1. Cykliczne szkolenia, kampanie oraz inne działania antydyskryminacyjne i dot. równego traktowania/praw człowieka dla wszystkich urzędników/urzędniczek (w tym kadry zarządzającej) oraz pozostałych osób pracujących w strukturach miejskich (komórkach Urzędu Miasta, jednostkach miejskich i instytucjach podległych) dopasowane do specyfiki ich pracy	2023-2028	Budżet Miasta
	1.2.2. Stworzenie wytycznych i standardów związanych z wdrażaniem zasad równego traktowania, niedyskryminacji oraz perspektywy praw człowieka w działaniach wszelkich struktur miejskich - wypracowanie przepisów wewnętrznych i zapisów w regulaminach uwzględniających równe traktowanie zarówno w stosunku do pracowników, jak i klientów, stworzenie praktycznego poradnika dot. ich wdrażania oraz ich wdrożenie	2023-2024	Budżet Miasta
	1.2.3. Stworzenie dostępnego dla wszystkich urzędników i urzędniczek „słownika równościowego”, wyjaśniającego kluczowe terminy z obszaru praw człowieka i równego traktowania oraz zawierającego wskazówki co do stosowania języka inkluzywnego, w tym promowania stosowania feminatywów i form inkluzywnych w nomenklaturze stosowanej we wszystkich strukturach miejskich	2023-2024	Budżet Miasta

Kierunek działań 1.3: Włączenie tematyki praw człowieka, równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji do głównego nurtu polityki informacyjnej Miasta oraz zwiększenie dostępności miejskich kanałów komunikacji

Działania	1.3.1. Szkolenia specjalistyczne dla osób odpowiedzialnych za politykę informacyjną miasta z zakresu równego traktowania i komunikowania na ten temat (PR, współpraca z mediami, język inkluzywny, promocja różnorodności, reagowanie na mowę nienawiści), aby umiały one uwzględnić tę tematykę i komunikować ją w sposób atrakcyjny, edukacyjny i niepowielający stereotypów	2023-2024	Budżet Miasta
------------------	--	-----------	---------------

	1.3.2 Uwzględnienie informacji z zakresu równego traktowania, przeciwdziałania dyskryminacji (np. oferowanych usług, osób w strukturach miejskich odpowiedzialnych za tę tematykę, obowiązujących dokumentów) i praw człowieka dla mieszkańców i mieszkanek oraz dziennikarzy i dziennikarek w kanałach komunikacji Miasta, w tym w językach angielskim, ukraińskim i rosyjskim na stronie internetowej Urzędu Miasta	2023-2024	Budżet Miasta
	1.3.3. Dostosowanie kanałów informacyjnych Miasta do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	2023-2024	Budżet Miasta
CEL OPERACYJNY 2: Zapewnienie dostępu do wsparcia dla osób z grup narażonych na dyskryminację zgodnie z ich potrzebami			
Kierunek działań 2.1: Wspieranie osób o szczególnych potrzebach w dostępie do usług i zasobów miejskich			
Działania	2.1.1. Zapewnienie dostępu do bezpłatnych usług z zakresu wsparcia psychologicznego i prawnego oraz poradnictwa dla osób z grup narażonych na dyskryminację oraz ich bliskich, np. w formie Bydgoskiego Centrum Równego Traktowania	2024-2028	Budżet Miasta
	2.1.2. Prowadzenie punktu informacyjno-doradczego świadczącego kompleksowe wsparcie dla osób cudzoziemskich (kontynuacja rozwiązania pilotażowego)	2023-2028	Budżet Miasta
	2.1.3. Stworzenie i wdrożenie programu wsparcia dziecka cudzoziemskiego w przedszkolu i szkole	2023-2024	Budżet Miasta
	2.1.4. Zapewnienie dostępu do bezpłatnych kursów języka polskiego dla osób cudzoziemskich	2023-2028	Środki zewnętrzne
	2.1.5. Zwiększenie dostępności językowej podczas wydarzeń miejskich oraz zapewnienie dostępu do materiałów informacyjnych na temat wydarzeń kulturalnych w językach obcych	2023-2028	Budżet Miasta
	2.1.6. Analiza potrzeb i zapewnienie środków na działania na rzecz poprawy dostępności infrastrukturalnej oraz zwiększania bezpieczeństwa (np. doświetlania, monitoring, patrole straży	2023-2028	Budżet Miasta,

	miejskiej) w miejscach wskazywanych jako niebezpieczne przez osoby z grup narażonych na przemoc w przestrzeni publicznej		środki zewnętrzne
	2.1.7. Przeprowadzenie analizy wydatkowania środków miejskich w obszarze sportu i kultury pod kątem budżetowania z uwzględnieniem perspektywy równości płci oraz wdrożenie rekomendacji w tym zakresie	2024-2028	Budżet Miasta
	2.1.8. Promocja i wdrażanie wytycznych dot. dostępności wydarzeń miejskich, w tym wprowadzenie wymogów związanych z ich stosowaniem do umów z wykonawcami zewnętrznymi i NGO	2023-2028	Budżet Miasta
	2.1.9. Zapewnienie dostępu do bezpłatnej i neutralnej światopoglądowo opieki ginekologicznej osobom ze wszystkich grup narażonych na wykluczenie	2023-2028	Budżet Miasta
Kierunek działań 2.2: Szkolenie kadr instytucji i służb miejskich w zakresie pracy z osobami z grup narażonych na dyskryminację oraz zagadnień związanych z realizacją praw człowieka i zasad równego traktowania			
Działania	2.2.1. Zapewnienie dostępu do specjalistycznej wiedzy z zakresu pracy z osobami z grup narażonych na dyskryminację dla kadr szkół i placówek oświatowych, poradni i jednostek pomocy społecznej - w formie działań edukacyjnych i wsparcia superwizyjnego	2023-2028	Budżet Miasta
	2.2.2. Szkolenie pracowników socjalnych, kadr szkół i placówek oświatowych oraz kadr instytucji miejskich pracujących z dziećmi i młodzieżą w zakresie przeciwdziałania, rozpoznawania i reagowania na przemoc seksualną, w tym wobec osób małoletnich i osób z niepełnosprawnością	2023-2028	Budżet Miasta
	2.2.3. Szkolenia dla osób pracujących w straży miejskiej i innych służbach miejskich w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji, języka inkluzywnego, komunikacji z osobami z niepełnosprawnością oraz zwiększania bezpieczeństwa grup narażonych na dyskryminację (zabezpieczanie zgromadzeń, kontakt z ofiarami przestępstw z nienawiści, ściganie przestępstw z nienawiści i mowy nienawiści)	2023-2028	Budżet Miasta

CEL OPERACYJNY 3: Wzrost świadomości i wiedzy w zakresie praw człowieka, równego traktowania i niedyskryminacji oraz postaw otwartości i szacunku wobec różnorodności w społeczności osób mieszkających w Bydgoszczy

Kierunek działań 3.1: Promocja wiedzy nt. różnorodności, niedyskryminacji, równego traktowania, praw człowieka oraz kształtowanie postaw otwartości i solidarności

Działania	3.1.1. Działania edukacyjne dot. różnorodności, niedyskryminacji, równego traktowania, praw człowieka - np. w formie konkursów dla NGO i/lub minigrantów dla grup nieformalnych i instytucji	2023-2028	Budżet Miasta
	3.1.2. Rozwój Programu Szkoła Otwarta i Tolerancyjna – zaangażowanie wszystkich szkół i placówek oświatowych, a także innych programów antydyskryminacyjnych w szkołach i placówkach oświatowych, np. Program „Razem Rażniej”	2023-2028	Budżet Miasta
	3.1.3. Kampanie informacyjne/edukacyjne dot. promocji różnorodności, równego traktowania i praw człowieka, w tym kampanie budujące poczucie identyfikacji z Bydgoszczą jako miastem praw człowieka	2024-2028	Budżet Miasta
	3.1.4. Organizacja wydarzeń kulturalnych integrujących środowisko migranckie oraz łączących środowisko migranckie ze społecznością przyjmującą	2023-2028	Budżet Miasta, środki zewnętrzne
	3.1.5. Szkolenia dla nauczycieli i nauczycielek (w tym nauczycieli WF) związane z przeciwdziałaniem w nauczaniu i wychowaniu stereotypizacji ról płciowych dziewcząt i chłopców	2024-2028	Budżet Miasta

Działania nie leżące w zakresie Programu Działań na rzecz Równego Traktowania

W toku diagnozy sytuacji grup narażonych na wykluczenie w Bydgoszczy oraz w trakcie prac nad Programem sformułowane zostały dodatkowe postulaty i propozycje działań mających stanowić odpowiedź na wskazane potrzeby ww. grup, które jednak nie wpisywały się w założenia niniejszego Programu. Poniżej zestawiono je w powiązaniu z innymi dokumentami strategicznymi, w których zakresie mogą zostać uwzględnione oraz wskazano podmioty, w których zakresie zadań znajdują się poszczególne zagadnienia. Propozycje te będą przedmiotem analizy właściwych podmiotów pod kątem potrzeby i możliwości ich wdrożenia.

Tab.3: Propozycje działań powiązanych z zakresem Programu Działań na rzecz Równego Traktowania dla Miasta Bydgoszczy

Propozycje działań	Dokument strategiczny, w którym powinno znaleźć się dane działanie	Podmiot, w którego zakresie zadań znajduje się dane zagadnienie
Stworzenie sieci mieszkań wspieranych i chronionych dla osób z niepełnosprawnościami	Strategia rozwiązywania problemów społecznych, Samorządowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Mieszkańców Bydgoszczy	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
Zapewnienie wsparcia dla osób z niepełnosprawnością powyżej 25 roku życia	Strategia rozwiązywania problemów społecznych, Samorządowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Mieszkańców Bydgoszczy	Zespół Domów Pomocy Społecznej i Ośrodków Wsparcia; Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej
Zwiększenie ilości miejsc zapewniających opiekę wytchnieniową	Strategia rozwiązywania problemów społecznych	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Domów Pomocy Społecznej i Ośrodków Wsparcia

Monitorowanie prowadzenia lekcji etyki w szkołach i placówkach oświatowych, pod kątem ich dostępności dla wszystkim zainteresowanym uczniów i uczennic	Program Rozwoju Edukacji	Wydział Edukacji i Sportu
Zapewnienie dostępu do opieki medycznej i psychologicznej neutralnej światopoglądowo, bez klauzuli sumienia	Miejski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego	Wielospecjalistyczny Szpital Miejski im. dr. E. Warmińskiego w Bydgoszczy, Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej
Zapewnienie opieki nad kobietami rodzącymi dzieci ciężko lub śmiertelnie chore		Wielospecjalistyczny Szpital Miejski im. dr. E. Warmińskiego w Bydgoszczy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Biuro ds. Zdrowia i Polityki Społecznej
Rozwój działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa i komfortu życia seniorom/seniorkom	Program wsparcia aktywności seniorów	Biuro Aktywności Społecznej, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Domów Pomocy Społecznej i Ośrodków Wsparcia, Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy
Wdrożenie działań mających na celu pomoc osobom starszym i z niepełnosprawnościami mieszkającym w budynkach 3-5 kondygnacyjnych nie posiadających wind	Strategia rozwiązywania problemów społecznych Miasta Bydgoszczy i powiązane programy, Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Bydgoszczy	Administracja Domów Miejskich „ADM” sp. z o.o. w Bydgoszczy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Biuro Aktywności Społecznej
Zwiększenie dostępności komunikacji miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami	Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla miasta Bydgoszczy	Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej
Kompleksowe wsparcie rozwojowe i organizacyjne dla małych i nowozałożonych organizacji pozarządowych, w tym dla organizacji zakładanych przez przedstawicieli grup i środowisk narażonych na dyskryminację	Program współpracy Miasta z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego	Biuro Aktywności Społecznej

VII. Rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki (mierniki)

Każdemu celowi operacyjnemu Programu Działań na rzecz Równego Traktowania przyporządkowane zostały odpowiednie wskaźniki umożliwiające skuteczny monitoring i ewaluację realizacji działań. Wartość docelowa części z nich określona jest w perspektywie średniorocznej, a części – w perspektywie zakończenia realizacji Programu, tj. końca roku 2028. Monitorowanie stopnia realizacji wskaźników ilościowych prowadzone jest corocznie i stanowi podstawę do przygotowań sprawozdań z realizacji Programu oraz wprowadzania ewentualnych uzupełnień i korekt w jego treści.

Celowi głównemu przyporządkowano wskaźnik jakościowy związany z pomiarem poziomu deklarowanej przez osoby mieszkające w Bydgoszczy akceptacji dla różnorodności społecznej. Ten wskaźnik zostanie uszczegółowiony na początku realizacji Programu w ramach reprezentatywnego badania opinii, które wyznaczy jego wartość bazową, a pod koniec jego realizacji – badanie zostanie powtórzone, aby zmierzyć zmianę, która zaszła w tym zakresie w społeczności osób mieszkających w Bydgoszczy po okresie wdrażania zapisów Programu.

Tab.4: Wskaźniki pomiaru stopnia realizacji celów Programu

	WSKAŹNIK (MIERNIK)	WARTOŚĆ DOCELOWA
CEL GŁÓWNY: Bydgoszcz miastem, w którym prawa człowieka i zasady równego traktowania są realizowane wobec wszystkich osób mieszkających i przebywających na jego terenie.	Odsetek mieszkańców deklarujących akceptację dla różnorodności społecznej	Wzrost względem wartości bazowej (do ustalenia w badaniu początkowym)
CEL OPERACYJNY 1: Zwiększenie wrażliwości osób pracujących w strukturach miejskich i realizujących zadania na rzecz miasta na kwestie związane z równym traktowaniem, niedyskryminacją i prawami człowieka, oraz stosowanie przez nie tych zasad w praktyce	Liczba osób na stanowiskach urzędniczych posiadających w zakresie swoich obowiązków zadania związane z realizacją praw człowieka, zasad równego traktowania i niedyskryminacji w strukturach UM i jednostkach miejskich	Do końca roku 2028: 15
	Liczba osób pracujących w strukturach miejskich (w tym urzędników/urzędniczek), które wzięły udział w szkoleniu antydyskryminacyjnym i dot. równego traktowania/praw człowieka	Do końca roku 2028: 100%
CEL OPERACYJNY 2: Zapewnienie dostępu do wsparcia dla osób i grup narażonych na dyskryminację i wykluczenie (w tym grup mniejszościowych) zgodnie z ich potrzebami	Liczba godzin udzielonych porad psychologicznych dla osób z grup narażonych na wykluczenie oraz osób zagrożonych i doświadczających dyskryminacji	Średniorocznie: 300

CEL OPERACYJNY 2: Zapewnienie dostępu do wsparcia dla osób i grup narażonych na dyskryminację i wykluczenie (w tym grup mniejszościowych) zgodnie z ich potrzebami	Liczba godzin udzielonych porad prawnych dla osób z grup narażonych na wykluczenie oraz osób zagrożonych i doświadczających dyskryminacji	Średniorocznie: 150
	Liczba osób cudzoziemskich, które ukończyły kurs języka polskiego w ramach bezpłatnych kursów na poziomie odpowiadającym A2	Średniorocznie: 50
	Liczba pracowników i pracownic szkół i placówek oświatowych, poradni i jednostek pomocy społecznej, którzy wzięli udział w szkoleniu z zakresu pracy z osobami z grup narażonych na wykluczenie (w tym zwłaszcza młodzieży LGBT+)	Średniorocznie: 100
	Liczba pracowników i pracownic szkół i placówek oświatowych, poradni i jednostek pomocy społecznej, którzy skorzystali z superwizji w związku z pracą z osobami z grup narażonych na wykluczenie	Średniorocznie: 50
	Liczba pracowników i pracownic straży miejskiej i innych służb miejskich, którzy wzięli udział w szkoleniu z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji, języka inkluzywnego, komunikacji z osobami z niepełnosprawnością oraz zwiększania bezpieczeństwa grup narażonych na dyskryminację	Średniorocznie: 20
CEL OPERACYJNY 3: Wzrost świadomości i wiedzy w zakresie praw człowieka, równego traktowania i niedyskryminacji oraz postaw otwartości i szacunku wobec różnorodności w społeczności osób mieszkających w Bydgoszczy	Liczba zrealizowanych wydarzeń edukacyjnych (poza placówkami oświatowymi) dot. różnorodności, niedyskryminacji, równego traktowania, praw człowieka	Średniorocznie: 10

CEL OPERACYJNY 3: Wzrost świadomości i wiedzy w zakresie praw człowieka, równego traktowania i niedyskryminacji oraz postaw otwartości i szacunku wobec różnorodności w społeczności osób mieszkających w Bydgoszczy	Odsetek publicznych szkół podstawowych i ponadpodstawowych biorących udział w programie Szkoła Otwarta i Tolerancyjna	Do końca 2028: 100%
	Liczba nauczycieli i nauczycielek, którzy wzięli udział w programie Szkoła Otwarta i Tolerancyjna w charakterze uczestników/czek	Do końca 2028: 200
	Liczba ogólnomiejskich kampanii informacyjnych/edukacyjnych dot. różnorodności, równego traktowania i praw człowieka	Do końca 2028: 3
	Liczba zrealizowanych wydarzeń kulturalnych integrujących środowisko migranckie oraz łączących środowisko migranckie ze społecznością przyjmującą	Średniorocznie: 10
	Liczba nauczycieli/nauczycielek, którzy wzięli udział w szkoleniach nt. przeciwdziałania stereotypizacji ról płciowych	Średniorocznie: 100

VIII. Zarządzanie programem

Prezydent Miasta określi w drodze zarządzenia operatora niniejszego Programu. Jednak z uwagi na interdyscyplinarny charakter programu, jego realizacja opiera się na współpracy wewnętrznej w Urzędzie Miasta jak i z podmiotami zewnętrznymi, w szczególności organizacjami pozarządowymi, uczelniami wyższymi oraz grupami mieszkańców.

Istotną rolę w realizacji Programu odgrywa BRRT powołana jako organ monitorująco-doradczy Prezydenta Miasta Bydgoszczy.

Katalog działań służących realizacji poszczególnych celów Programu Równego Traktowania nie jest zamknięty. Realizację poszczególnych celów programu będą zapewniać także przedsięwzięcia nieujęte w katalogu projektów, podejmowane samodzielnie przez biura i komórki UMB oraz jednostki miejskie.

IX. Monitoring i ewaluacja

Podstawą monitorowania Programu są wskaźniki/mierniki wraz z wartością docelową na rok 2028 zestawione w rozdziale VII. Wskaźniki te pozwalają monitorować stopień i zakres osiągnięcia celów operacyjnych. Część z nich zakłada osiągnięcie wartości procentowych, część konkretnych wartości liczbowych. Wskaźnik uwzględniony do pomiaru celu głównego: „Bydgoszcz miastem, w którym prawa człowieka i zasady równego traktowania są realizowane wobec wszystkich osób mieszkających i przebywających na jego terenie”, zakłada pomiar w postaci wykonania badania ilościowego określającego odsetek mieszkańców deklarujących

akceptację dla różnorodności społecznej. Określenie takiego odsetka dla celów monitoringu realizacji Programu wymaga określenia wartości bazowej i przeprowadzenia na początku realizacji Programu badania na reprezentatywnej próbie mieszkańców i mieszkank Bydgoszczy oraz porównywalnych badań pod koniec wdrażania Programu. Badanie to powinno uwzględniać rodzaj i skalę działań założonych w Programie.

Ewaluacja bieżąca Programu powinna być prowadzona w cyklach corocznych. Ma ona za zadanie ocenę wdrażania Programu, w tym trafności i skuteczności przeprowadzonych działań oraz ich wpływu na efekty na poziomie celów. Ewaluacja ta może być dokonywana przez komórkę wdrażającą Program. Na podstawie rekomendacji z monitoringu i ewaluacji bieżącej Programu podejmowane mogą być decyzje o aktualizacji jego zapisów.

Ewaluacja końcowa Programu powinna wykraczać poza dane ilościowe z monitoringu i zbierać wszystkie dane, które posłużą do aktualizacji Programu.

Działania ewaluacyjne powinny być odpowiednio rozplanowane w czasie. Szczegółowa koncepcja ewaluacji, w tym pierwszy pomiar określający wartość bazową celu głównego, powinny w miarę możliwości zostać wykonane przed startem Programu. W ostatnim roku Programu powinna zostać przeprowadzona ewaluacja końcowa obejmująca wszystkie dostępne dane, w tym dane z powtórnego badania pomiaru celu głównego (akceptacji dla różnorodności społecznej), tak aby możliwe było sformułowanie rekomendacji do Programu na kolejne lata. Rekomenduje się jej przeprowadzenie przez podmiot zewnętrzny.

Po zakończeniu okresu realizacji Programu zostanie sporządzone sprawozdanie końcowe, zawierające dane z ewaluacji końcowej, które po zasięgnięciu opinii BRRT będzie przedstawione Radzie Miasta Bydgoszczy. Sprawozdanie będzie odnosić się do poziomu osiągnięcia docelowych wartości wszystkich wskaźników/mierników celów i działań ujętych w Programie.

Szczegółowe rekomendacje dotyczące ewaluacji częściowej, jak i końcowej Programu określi Prezydent Miasta Bydgoszczy w drodze odrębnego zarządzenia.

Wszystkie sprawozdania z realizacji Programu (w tym dane z monitoringu i ewaluacji) będą publicznie dostępne na stronie internetowej Miasta Bydgoszczy.